

eul_wid: qwm-bl

Ἀριστείδης ὁ ῥήτωρ · Aristides the Orator

On the Paraphrase

Περὶ τοῦ παραφθέγματος

Period: Ῥωμαϊκὴ Roman
Dialect: Ἀττικίζουσα Atticizing
Domain: Ῥητορικὴ Oratory
Format: Λόγος Oration

365 Δεινοὶ τινες εἰσὶ νοθετεῖν ἑτέρους ἀφέντες ἑαυτοὺς. καὶ εἰ μὲν γε ἐκ τοῦ εὐθέος προσιόντες ἐποιοῦν αὐτὸ, κέρδος ἦν ἄν. ἢ γὰρ ἐπείσθη τις ἄν, ἢ πείσας ἀπήλλακτο. νῦν δ' ἑτέρους διακόνους ὑποβαλλόμενοι τῆς συμβουλῆς ὡς ἀληθῶς σκιαμαχεῖν ἀναγκάζουσι. καὶ τὰ προοίμια δὲ δεινῶς ἐκ κύκλου αὐτῶν „ὡς μὲν ἔχω πρὸς αὐτὸν εὐνοίας,“ „ὅτι μὲν εἷμι τῶν φιλοῦντων“ τὰ τοιαῦτα. ταῦτα δ' ἐστὶ πλεῖν ἢ ναυτιᾶν. καὶ τοίνυν καὶ πρῶην τις τὸ αὐτὸ πρόβλημα ποιησάμενος ἀπαγγέλλειν ἐνὶ τῶν ἐμῶν ἐκέλευε πρὸς με ὡς ἄρα οὐκ ὀρθῶς παραφθεγξαίμην μεταξὺ τοῦ ἐγκωμίου καὶ τῶν λόγων τῶν εἰς τὴν θεόν· οὐ γὰρ εἰκὸς ἄρα εἶναι περὶ αὐτοῦ καὶ τῶν αὐτοῦ τι λέγειν τινὰ, ἄλλως τε καὶ ἐν τοῖς ἀκριβῶς εἰδόσι, πάντως δὲ εἰδέναι πάντας περὶ τῶν λόγων τῶν ἡμετέρων ὅσον τε ὑπερέχουσι, τουτὶ γὰρ προσετίθει, καὶ ὅτι εἴ τι ἄλλο ἄλλω, καὶ τοῦτο ἡμῖν ἀπείργασται· πολλὰ τοιαῦτα ἐχαρίζετο, τοῦ παραδέξασθαι τὴν αἰτίαν ἡμᾶς. φέρε δὴ καὶ πρὸς τοῦτον ἀποκρινόμεθα, ἐπειδὴ γε καὶ ὁ χθιζὸς ἡμῖν ἐστιάτωρ ἔχει τὴν ἀξίαν. πόθεν οὖν ἂν αὐτὸν ἐπιχειρήσαιμεν ἀρξάμενοι μεταπαιδεύειν, ἄνδρα οὕτω σεμνὸν καὶ πόρρω σοφίας ἐλαύνοντα ὥστε καὶ ἑτέρους ἐπιχειρεῖν νοθετεῖν οὕτως ῥαδίως; ἐγὼ μὲν ὑπὸ σπουδῆς μοι δοκῶ τὸ τελευταῖον πρῶτον ποιήσιν, παρέξομαι γὰρ αὐτὸν καθ' αὐτοῦ μάρτυρα, ὅτι συκοφαντεῖ. καὶ δὴ παρέστω μὲν ἀνὴρ, εἴτ' οὖν πάρεστιν εἴτε μὴ, οὐ γὰρ οἶδά γε αὐτὸν ὅστις ὦν τυγχάνει, οὐκ οὐκ ἔγωγε οὐδ' αὐτὸν ὅλως, ἀποκρινέσθω δὲ ὡς παρών. τὸ δὲ ἐρώτημα τοιοῦτον, ὃ ἄριστε ἀνδρῶν, ὅτι μὲν συγχωρεῖς ποιεῖν λόγους, εὖ ποιεῖς τοσοῦτον δ' ἡμῖν εἰπὲ, πότερον συγχωρεῖς μὲν ποιεῖν αὐτοὺς, γινώσκειν δ' οὐκ ἐπιτρέπεις περὶ αὐτῶν τούτων ἅ τις ποιεῖ καὶ τί γένοιτ' ἂν χάριεν τοῦ ποιοῦντος μὲν, οὐ γινώσκοντος δὲ ὃ ποιεῖ; ἄρ' οὖν γινώσκειν μὲν ἐστὶ περὶ τῶν πραγμάτων, φρονεῖν δὲ ὑπὲρ ὧν γινώσκει τις οὐκ ἔστιν; ἀλλὰ μὴν τοῦτό γε αἴνιγμα καὶ πέρα γε ἴσως αἰνίγματος ἂν εἴη. ^[5]

366 οὐκοῦν περὶ ὧν φρονεῖν, περὶ τούτων καὶ λέγειν φασὶ δεῖν οἱ σοφοί, εἰ μὴ τι σὺ κἀνταῦθα ἕτερον λέγεις. Σκόπει τοίνυν ὡς τὸ πᾶν ὠμολόγηκας ἐν τῷ πρῶτον δούς. εἰ γὰρ ἐν μὲν τῶν καλῶν κατ' αὐτόν σε τὸ τοὺς λόγους ποιεῖν, ποιεῖν δὲ ἀμήχανον καλῶς ὁτιοῦν μὴ γινώσκοντα περὶ αὐτοῦ, ἀλλὰ μὴν περὶ ὧν γε γινώσκειν, περὶ τούτων ἀνάγκη καὶ φρονεῖν, περὶ δ' ὧν φρονεῖν, καὶ λέγειν, δέδωκας περὶ ὧν τις ποιεῖ, περὶ τούτων χρῆναι καὶ λέγειν. νῆ Δί' ἄλλ' ἐν εἰδόσιν ἦν τὰ λεγόμενα. τί δῆτ' ἂν ἐποίησας, ἢ οὐ κατηγόρησας ἂν εἴ μ' ἔλαβες ψευδόμενον, ὅς γε ὧν ἅπαντας εἶναι φῆς μοι μάρτυρας, ταῦθ' ὡς οὐ προσήκοντα ἠτιάσω; καὶ ὡς ἔοικεν, ἂν μὲν Δημοσθένην, ἢ Μιλτιάδην, ἢ Θεμιστοκλέα, ἢ τὸν ὁμώνυμον ὑποκρίνωμαι, τότε μὲν πολὺ σοῦ

κατ' αὐτόν σε ἀμείνων εἰμὶ γινῶναι τοὺς ἐκάστω προσήκοντας λόγους· οὐς δ' ἐμοὶ περὶ ἐμοῦ καὶ τῶν ἐμῶν προσήκει ποιεῖσθαι λόγους, τούτους δὲ σὺ καλλίων εἰδέναι; καὶ πῶς ἂν σοὶ παριεῖς εἰδέναι βέλτιον ὀρθῶς ἂν φρονοῖν; καὶ μὴν τὸ μὲν ἐκείνων ἥθος εἰκάσαι δεῖ με, τὸ δ' ἐμαυτοῦ σαφῶς, οἶμαι, ἐπίσταμαι. καὶ νῦν εἰ μὲν περὶ τῆς Ἀθηνᾶς αὐτῆς ἐχρῆν εἰπεῖν, ἐγὼ βελτίων ἦν σοῦ γινῶναι τοῖς σοῖς λόγοις, ἃ δ' ὑπὲρ τῶν λόγων τῶν εἰς τὴν Ἀθηνᾶν σὺ κρείττων ἐμοῦ; καὶ τοὺς μὲν ἄλλους ἐπίστασθαι φῆς αὐτὰ, αὐτόν δέ με οὐκ ἔῃς; καὶ σὺ μὲν ἡμῖν ἐπιτιμᾷς, ἐμοὶ δ' οὐκ ἐξέσται τοῖς οἷος εἶ σὺ, καὶ ταῦτα ἐπιστροφῆς ἔνεκα; καὶ σὺ μὲν ὦν ἀκροατὴς μετείληφας ῥήτορος σχῆμα, τὸν δὲ ῥήτορα ἀξιοῖς ἡσυχίαν ἄγειν εἰς τὰ οἰκεῖα, καὶ ὑπὲρ μὲν ἄλλων λέγειν, ὑπὲρ δ' ἑαυτοῦ σιγᾶν; τί δῆτ' ἂν, εἰ ἡμῖν ἐδεδῶκεις ἐξελὼν Ὀππόθι πιότατον πεδίον Καλυδῶνος ἐραννῆς ἢ περὶ οὗ Χαλκιδεῖς ποτὲ καὶ Ἑρετριεῖς διέστησαν, ἢ τὸ μέσον Κορίνθου καὶ Σικυῶνος, ὁ χρησμὸς ἔφη, ὅτε ἀπλῶς οὕτως φιλίας ἔνεκα αὐτῆς παρῶν τε καὶ ἀπολαύων τῶν καλλίστων, οἳ ἂν τὰ ἡμέτερα εἴη κάλλιστα, εἰ μὴ ἄρα σοὶ καὶ τοῦτο προσίσταται, σὺ δὲ οὐδὲ τοσοῦτον ἡμῖν ἐν μισθοῦ μέρει κατέθου, ὅσον εἰ καὶ τι παρεληρήσαμεν τοῦτο συγγινῶναι; οὐκ οἶσθ' ὅτι κἂν τοὺς ἐν Αἰγύπτῳ νομοὺς συνθεῖς κἂν τὴν γῆν τὴν Βαβυλωνίαν προσθεῖς μισθὸν ἐμοὶ διδῶς τούτων τῶν λόγων, ἀνιάσω γάρ σε καὶ νῦν, οὐδέποτε ἔγγυς ἀφίξει τῆς ἀξίας; ἀλλὰ τίς ἡμέτερος μισθὸς καὶ πρέπων ἡμῖν; φιλία, εὐνοια, σύνεσις, μνήμη, μετρία τιμὴ τῶν λόγων, αἰδῶς τοῦ ποιοῦντος τοὺς λόγους. ^[10]

367 ἐπεὶ δὲ δέδοικας μὴ τινος αὐθαδείας ἢ ἀλαζονείας ταῦτ' ἐγγὺς εἶναι δοκῇ, φέρε ἐγὼ σε παραμυθῆσμαι. Σκόπει δῆτα ἀκούων ὡς ἔχω περὶ τούτων, κἂν λάβης ψευδόμενον, τὸ τοῦ Σοφοκλέους, φάσκειν ἐμὲ ἤδη μηδὲν φρονεῖν, καὶ τὴν μαντικὴν διάγραφε. ἐγὼ νομίζω τὸν μὲν τῶν ὑπαρχόντων μείζον φρονοῦντα, ἢ καὶ σχηματιζόμενον πρὸς τοὺς πολλοὺς ὡς ἂν ἐκπλήξειεν εἴτε λόγοις εἴτε καὶ πράξεσιν, οὐχ ὑγιαίνειν, ἀλλ' εἶναι τοῦτον ἐκείνον τὸν ἀλαζόνα καὶ γόητα, καὶ ὃ τι τοιοῦτον βούλει καλεῖν· ὅστις δ' εἰς ὅσον ἤκει δυνάμεως ἐξεπιστάμενος πρὸς τοῦτο καὶ τὴν ἀξίαν φρονεῖ, καὶ μηδὲν πλέον μήτε ζητεῖ μήτε θηρᾶται, τοῦτον ἀκριβῶς τὸν τῆς ἐλευθερίας ὅρον πληροῦν, ὥσπερ γε κἂν χρήμασιν ὅστις μὲν οἶμαι πλείω τῶν ὑπαρχόντων τὸν ὄγκον περιβάλλεται καὶ περινοστών σοβεῖ διὰ κενῆς, καὶ τοῦτ' ἐσπούδακεν ἐξαπατᾶν τοὺς ἐντυγχάνοντας, ἀλαζόνα που καλοῦμεν καὶ βλάκα καὶ χαῦνον τοὺς τρόπους· ὁ δ' αὖ ταπεινότερος ἢ κατὰ τὴν δύναμιν ἀξίων φαίνεσθαι καὶ συστέλλων ἑαυτὸν ἐπίτηδες εἰς τοῦλαττον ἐκὼν καὶ προχειρότερος ἐξαρνεῖσθαι τὰ ὄντα ἢ ὁμολογεῖν οὐ μάλα ἐν ἐλευθέρῳ ἐστίν, ἢ κἂν εἰ μικροπρεπῇ καὶ γλίσχρον καὶ τοῦ κέρδους ἥττω καλοῖης, τυγχάνοις ἂν μᾶλλον τοῦ προσήκοντος. οὕτως οἶμαι καὶ περὶ τῶν λόγων ἔχει, καὶ πάντων ὡς εἰπεῖν τῶν ἐν τῇ φύσει πρὸς τὴν ἀξίαν ἕκαστον κρίνεται· καὶ ὃ γε ἀπλοῦς ἀνὴρ καὶ οὐ πολλαπλοῦς οὗτός ἐστιν, ἐμοὶ δοκεῖν, ὅστις οἶδε μὲν ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς αὐτοῦ μείζον φρονεῖν, οἶδε δὲ ἔλαττον, ἐπαινεῖ δὲ καὶ τὰ αὐτοῦ καὶ τὰ τῶν πλησίον, ἂν αὐτὸν προσίηται, ψέγει δὲ καὶ τὰ αὐτοῦ καὶ τὰ τῶν πλησίον, ἂν τι τοιοῦτον ἐνευρίσκη, μηδὲν τοῦ δοκοῦντος ἀληθοῦς εἶναι προτιθεῖς μηδαμοῦ. ^[5]

368 σκόπει δὲ κἀνθένδε. ἐμοὶ γὰρ σὺ ἴσως οὕτω ἐνέτυχες· ἐπεὶ ἔγνωσ ἂν ὅσα ἐπὶ τῶν ἐμαυτοῦ ψέγω. ἃ γὰρ διαγράφω καὶ μεταποιῶ, πῶς οἶμαι με πρὸς ταῦτα ἔχειν; φημὶ δὲ τοῦ πάντας ἴσον φρονεῖν ἐπὶ τοῖς ἑαυτῶν οὐδὲν εἶναι μᾶλλον κατ' ἀνθρώπους ἄνισον. ἀλλὰ μοι δοκεῖ καὶ τὸ γράμμα τὸ θεῖον ἀντικρυς τοῦτο κελεύειν καὶ λέγειν τὸ γινῶθι σεαυτὸν, οὐχ ἀπλῶς οὕτως, φάθι μηδὲν εἶναι, ἀλλὰ μήτε ὑπερβάλλης μήτε ἐλλίπης. ἐπικυροῖ δὲ τὸ δεύτερον γράμμα καὶ ἐπισφραγίζεται ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ νοῦς τοῦ προτέρου· τὸ γὰρ μηδὲν ἄγαν εἰς τοῦτο οἶμαι φέρει. τὴν τοίνυν ἀξίαν ὃ τ' Ἀπόλλων, ἅτε μάντις καὶ ποιητὴς ὦν καὶ κατ' ἀμφοτέρα ἐξηγητὴς τῆς ἀληθείας, παρακελεύεται τιμᾶν, σύ τ' ἂν εὖ φρονῆς καὶ μὴ θεοῖς ἐχθρὸς ᾦς, σκέψει πανταχοῦ, σκέψει δ' ὅπως ἀπάντων ὑπαρχόντων οὐ δείξεις ἀτιμάζων, ἀλλ' ἐπὶ παντὸς ἀεὶ παραλαμβάνων, οὕτω κρινεῖς ἀναφέρων ἐπ' ἐκεῖνο τὴν γνώμην, τὸ ποῖός τις ἕκαστος ἡμῶν καὶ πόσου τινὸς

ἄξιος. τὰ γὰρ αὐτὰ τοῖς μὲν ἄξια, τοῖς δ' οὐ· οἷον ὅταν μὲν ὁ Θερσίτης λέγῃ 'Ὅν κεν ἐγὼ δῆσας ἀγάγω ἢ ἄλλος Ἀχαιῶν, γέλως ἐστίν, οἶμαι. σὺ δῆσας; εἰ δὲ μὴ σὲ ἕτερος αὐτῶν τῶν Ἀχαιῶν, οὐκ ἀγαπήσεις; οὐ γνώσει κατὰ τοῦ νώτου ληρῶν; ἀλλ' ὅταν γε Ἀχιλλεὺς, οἶμαι, διηγῇται Δώδεκα δὴ σὺν νηυσὶ πόλεις ἀλάπαξ' ἀνθρώπων, πεζὸς δ' ἔνδεκά φημι κατὰ Τροίην ἐρίβωλον· τάων ἐκ πασέων κειμήλια πολλὰ καὶ ἐσθλὰ ἐξελόμην, καὶ πάντα φέρων Ἀγαμέμνονι δόσκον, οὐδεὶς ἐστὶν ὅστις ἔτι νεμεσῇσι τῶν Ἀχαιῶν. διὰ τί; ὅτι συμβαίνουσιν οἱ λόγοι τοῖς ἔργοις. τρεῖς καὶ εἴκοσι, φησὶ, πόλεις εἶλον. τί οὖν; οὗτος αὐτὸς τὰς ἀπάσας; οὐκ ἔχομεν ἀντειπεῖν. ἀλλ' οὐ τὰς μὲν ἐν θαλάττῃ, τὰς δὲ πεζὸς, καὶ τὰς μὲν τόσας, τὰς δὲ τόσας, ἀλλὰ καὶ ταῦτα συνίσασιν οἱ ἀκούοντες. ^[35]

369 οὐκοῦν ἅπαντα ἀληθῆ. ἀλλὰ καὶ προθυμότατος εἰς τὸ κοινὸν ἐγενόμην, φησὶν. ἕως ἂν δείξῃ ὅτι οὐ προθυμότατος, οὐ ληρεῖ. διὰ ταῦτα ὁ αὐτὸς ἀνὴρ Ὀδυσσεὺς τὸν μὲν ἐμαστίγου, τὸν δ' ἰκέτευσεν. ἵνα τοίνυν εἰδῇς ὅτι καὶ ὅλως ἀρχαῖον νόμιμον τοῦτο καὶ Ἑλληνικόν, φρονεῖν ἐπὶ τοῖς ἑαυτοῦ, καὶ χωρὶς τούτου τοῦ φρονήματος οὔτε πρᾶξις κατ' ἀνθρώπους ἀξία μνήμης οὔτε λόγος διαφέρων οὔτ' ἄλλο τελεσθεῖη ποτ' ἂν οὐδὲν, ἄκουε οἷα καὶ ὅσα παρῆλθέ σε. ἀδελφούς δέ που τοῖς χθὲς ἔοικα ποιήσεσθαι τοὺς λόγους, καὶ γὰρ ἡ ἀπόκρισις τῆς αὐτῆς ἔχεται γνώμης σχεδόν. ὅσα μὲν δὴ σοι Ὀμηρος ἐφαίνετο λέγων αὐτὸς ὑπὲρ αὐτοῦ καλεῖν κελεύων τοὺς προσαγωγέας μέμνησαι· ὥστε ἀφίημι αὐτά. καίτοι γε ἐκεῖνα τὰ ἔπη σχεδὸν ἀντικρυς λέγει τοῦθ' ὅτι Ὀμηρος αὐτὸν ψηφίζεται ποιητῶν εἶναι κράτιστον. ἀφείται μὲν δὴ σοι Ὀμηρος. σκόπει δὲ καὶ Ἡσίοδου φρόνημα, εἰ ἄρα πρότερον μὴ κατεῖδες. ἐκεῖνος γὰρ ἀρξάμενος τῆς θεογονίας καὶ τὰς Μούσας ὕμνων εὐθὺς λέγει Αἶ νύ ποθ' Ἡσίοδον καλὴν ἐδίδαξαν ἀοιδὴν. καὶ οὕτω σχέτλιος ἦν καὶ ὕβριστης ὥστ' οὐδὲ τοσοῦτον ἐνέμεινεν ἐκτελέσαι τὸ προοίμιον ταῖς θεαῖς, ἀλλὰ λέγων ὅτι αἱ Μοῦσαι ὕμνοῦσι τὸν Δία καὶ Λητώ τ' Ἰαπετόν τε ἰδὲ Κρόνον ἀγκυλομήτην, εἶτα οὐ καρτερεῖ, ἀλλ' ὀλίγου μεταξὺ τῶν θεῶν τῶν ὀνομάτων φησὶν Αἶ νύ ποθ' Ἡσίοδον καλὴν ἐδίδαξαν ἀοιδὴν, ὡς εἰ μὴ καὶ τοῦτο δόξει τῶν Μουσῶν ἔργον εἶναι, ὥσπερ τοὺς θεοὺς ἄδειν οὕτω καὶ Ἡσίοδον ποιητὴν ἀπεργάσασθαι, μοῖράν τινα αὐταῖς ἀπολλυμένην τῆς εὐφημίας. καὶ οὐ μόνον λαβεῖν φησι παρ' αὐτῶν τὴν ᾠδὴν, ἀλλ' ὅτι καὶ καλὴν οὖσαν προστίθῃσι· νῆ Δί' ἀσφαλῶς γε, φαίης ἂν, προστιθεὶς ταῖς Μούσαις ἑαυτόν. Οὐκοῦν καὶ ἡμεῖς ἂν προήχθημεν εἰπεῖν προσετίθεμεν ταῖς Μούσαις καὶ τῇ θεῷ. ἐλέγομεν γοῦν, εἰ μέμνησαι, ὅτι καὶ ἀντικρυς ἔστιν ἃ τῶν ῥημάτων ἀπεμνημονεύσαμεν ὧν ἡ θεὸς προῦδειξεν, εἰ μὴ τὸ σὸν κωλύει. ὅσῳ δὲ ἡμεῖς ἐπιεικέστεροι Ἡσίοδου μάθε, ἐπειδὴ γε ἀναγκάζεις. ^[35]

370 ὁ μὲν μεταξὺ τὸν ὕμνον ποιῶν ταῖς θεαῖς τοῦτο ἐντέθεικε τὸ ἔπος, ἐγκώμιον ὡς εἰπεῖν ἑαυτοῦ· ἡμεῖς δὲ τοὺς εἰς τὴν θεὸν λόγους καθαρὸς καθαρῶς ἐξεργασάμενοι μικρόν τι περὶ ἡμῶν αὐτῶν ἄγραφον παρεφθεγξάμεθα. καὶ οὐχ ἀπλῶς γε οὕτως ὅτι τὴν ᾠδὴν ἔλαβε παρὰ τῶν Μουσῶν εἰπὼν ἀπαλλάττεται ὁ Ἡσίοδος οὐδ' ἐπὶ τῇ προτέρᾳ προσθήκῃ περὶ τῆς ᾠδῆς ὡς εἴη καλὴ, ἀλλ' οὕτως ἀλαζών καὶ φιλότιμος ἦν ὥστε καὶ σκῆπτρόν φησι λαβεῖν παρ' αὐτῶν. τοῦτο δ' αὐτῷ τι βούλεται πλέον ἢ νοήσκειν ἂν ἀργὸς ἀκροατής. ἀνένεγκε δὲ εἰς Ὀμηρον τί περὶ τοῦ σκῆπτρου λέγει, Νῦν δέ μιν υἷες Ἀχαιῶν ἐν παλάμῃς φορέουσι δικασπόλοι. κἀγώ, φησὶν ὁ Ἡσίοδος, τὸ τῶν Μουσῶν μέρος εἰμὶ τούτων εἷς. ἐν ὑπερβολῇ δὲ σεμνύνων τὰ αὐτοῦ τί φησί; „Δρέψασθαι θηητόν.“ ὡς οὐδὲ τὸν τυχόντα κλαδίσκον λαβών, ἀλλὰ πολλῶν ὄντων τὸν μάλιστα περίβλεπτον εἶναι σκῆπτρον Ἡσίοδῳ. καὶ οὐδ' ἐνταῦθα ἔστη τῆς ὕβρεως, ἀλλ' ὥσπερ σὲ ῥηγνύς ἐξεπίτηδες προστίθῃσιν „Ἐνέπνευσαν δέ μοι αὐδὴν.“ καὶ τοῦ μὲν ἔπους ἐτελεύτησε, τοῦ δ' ἐγκωμίου οὐδὲν μᾶλλον, ἀλλὰ καὶ θεσπεσίην πάλιν αὖ προσέθηκε, καὶ τό γ' ἔτι κάλλιον, ὥσπερ οἱ πανταχῇ περιττοὶ τῶν σοφιστῶν „Ἴνα κλείοιμι τὰ τ' ἐσόμενα πρό τ' ἐόντα.“ τοῦτο δ' ἐστὶ τί; τὰς Μούσας φησὶν ὕμνεῖν τὰ τ' ἐσόμενα πρό τ' ἐόντα, καὶ ταύτην εἶναι φύσιν αὐτῶν. κἀγώ οὖν, φησὶν, ὕμνῳ ταῦτα ἅπερ αἱ Μοῦσαι. ἐὰν οὖν σοι δοκῇ ταῦτα διαγράφειν Ἡσίοδου,

καὶ ἡμεῖς τὴν ἐπιτίμησιν δεξόμεθα. δείξεις δὲ δὴ που πρότερον ὡς ἀντάξιος εἶ τῶν ἐπῶν. Φέρε δὴ πάλιν ἐπανεέλθωμεν ἐπὶ τοὺς ἄνδρας περὶ ὧν διαλέγονται. οὐκ οὐκ σοὶ σαφέστατα ἀνθρώπων Ὅμηρος πεποικέναι τὸν Ἀχιλλεὺς λέγοντα εἰς αὐτὸν ἄλλα τε δὴ καὶ εἰσάπαξ οὕτως; Ἀλλ' ἦμαι παρὰ νηυσὶν ἐτώσιον ἄχθος ἀρούρης, [ἅν τε σὺ βούλῃ, φησὶν, ἅν τε μὴ κἂν ἔτι κάκιον ἢ νῦν διαφθαρή] τοῖος ἐὼν οἷος οὐ τις Ἀχαιῶν χαλκοχιτώνων. νῆ Δία ἄλλ' ὁ Ἀχιλλεὺς νεανιεύεται. ^[35]

371 ὁ δέ γε Ὀδυσσεὺς ὠμογέρων ὧν τί λέγει; καὶ ταῦτα πρὸς αὐτὸν ἐκείνον λέγων „ὦ Ἀχιλεῦ Πηλέως υἱέ,“ εἰ μὲν ἄλλο τι κρείττων ἀξιοῖς εἶναι, συγχωρῶ, „ἐγὼ δέ κε σεῖο νοήματί κεν προβαλοίμην,“ καὶ προσέθηκεν ὅτι καὶ πολλόν. οὐδὲ γὰρ ὥσπερ οἱ φαῦλοι τῶν γραμματιστῶν λυμαίνονται τῷ ἔπει οὐκ οὕτως ἔχει, οἷ τὸ πολλὸν ἀπολύουσιν ἀπὸ τοῦ προτέρου, ἄγουσι δ' ἐπὶ τὰ ἐξῆς, ὧν ἡγεῖται κατὰ τὴν τοῦ ἔπους ἀρχήν. ἐμοὶ δὲ οὗτοι οὐ πάντις δοκοῦσιν ἐπαίειν περὶ λόγων. ἔστι γὰρ ἄντικρυς ἀντίθετον· φησὶ γὰρ Κρείττων εἷς ἐμέθεν καὶ φέρτερος οὐκ ὀλίγον γε ἔγχει τὸ πρότερον· εἶτα, ἐγὼ δέ κε σεῖο νοήματί κεν προβαλοίμην πολλόν. ἄκουε δὴ πῶς ἀντίκειται. ὁ μὲν ἐκεῖ τὸ ἔγχει, νοήματι ἐστὶν ἐνταῦθα, ὁ δ' ἦν τὸ οὐκ ὀλίγον γε, τοῦτ' ἀντ' ἐκείνου τὸ πολλόν, ὥσπερ ἂν εἰ καὶ οὕτως εἶπε μεταλαβὼν, πολὺ κρείττων σὺ ἐμοῦ τὰ ἐν πολέμῳ, ἐγὼ δὲ σοῦ ταῦτα οὐκ ὀλίγον. ἔτι δὲ σε ἐπάξω βεβαιότερον, εἰ βούλει. Ὅμηρος γὰρ περὶ μὲν ἡλικίας οὐ πάντις χρῆται προσθήκαις τοιαύταις, ὅσα γε ὡς ἐν τῷ παρόντι μεμνησθαι, εἰς δὲ ἀρετῆς κρίσιν πολλάκις, οἷόν τι λέγω, φησὶ δὴ που περὶ τοῦ Διὸς λέγων καὶ τοῦ Ποσειδῶνος Ἀλλὰ Ζεὺς πρότερος γέγονε, τοσοῦτον μόνον, καὶ πολὺ οὐ προστίθησι. καίτοι ὅτι πολὺ δῆλον καὶ μὴ προσθέντος αὐτοῖς τε τοῖς ἐκείνου καὶ τοῖς ἄλλοις. ἄδει γὰρ εἰς αὐτὸν αἰεὶ, πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε. ὥστε πῶς οὐ μακρῶ πάντων ἐστὶ πρεσβύτατος; ἐτέρωθι τοίνυν φησὶν Ὁ δ' ἅμα πρότερος καὶ ἀρείων ἥρως Πρωτεσίλαος. τοσοῦτον μόνον ὅτι πρότερος, πόσον δὲ τι οὐ λέγει. ἀλλ' ἐπειδὴ κρίνῃ, προστίθησι πολὺ, μέγα, τὰ τοιαῦτα, Ἀνδρῶν αὖ μέγ' ἄριστος ἔην Τελαμώνιος Αἴας, ὄφρ' Ἀχιλεὺς μῆνιεν. εἶτα πῶς; ὁ γὰρ πολὺ φέρτερος ἦεν. τοῦτο δὴ τὸ οἴκοθεν ἔθος διαβιβάζει καὶ ἐπὶ τὸν Ὀδυσσεά, νομίζων κάκείνῳ προσήκειν οὕτως εἰρησθαι, ὅτι ἐγὼ σοῦ προφέρω πολὺ εἰς γνώμην. καὶ ὁ γε Ὀδυσσεὺς θαρρῶν αὐτὸ, οἶμαι, προσετίθει. ἦδει γὰρ καὶ αὐτὸν τὸν Ἀχιλλεὺς ἂ μὴ δυνατὸς ἦν οὐ προσποιοῦμενον οὐδ' ἀλαζονεύμενον. ^[40]

372 αὐτὰ γὰρ ταῦτα ὧν ἀρτίως ἐμνήσθην, ἐν οἷς ὁ Ἀχιλλεὺς ἐπαρρησιάζετο, ὁμολογίαν τινὰ εἶχεν ἀδελφὴν τοῖς λόγοις τοῦ Ὀδυσσεως, ἐπεὶ κάκεῖνος οὕτως διορίζεται λέγων ὅτι Ἐν πολέμῳ, ἀγορῇ δέ τ' ἀμείνονές εἰσι καὶ ἄλλοι. ἔχων οὖν ἐνέχυρον ὁ Ὀδυσσεὺς τὴν ἐκείνου ψῆφον καὶ εὖ εἰδὼς ὅτι οὐκ ἀηδῶς τάληθες ἀκούσεται, ἀλλὰ τοῦ αὐτοῦ καὶ λέγειν καὶ ἀκούειν ἐθέλειν ἐστὶ τάληθῃ· ἐκεῖνά τε σὺ, ἔφη, πολὺ κρείττων ἐμοῦ καὶ ταῦτα ἐγὼ σοῦ τοσοῦτον ἕτερον. Τὸ δὲ ἔτι κάλλιον, ὁ γὰρ Νέστωρ οὐδ' ὠμογέρων τις ἔτι ὧν, ἀλλ' οὕτω σφόδρα πρεσβύτης καὶ πέπων ὥστ' αὐτῷ Δύο μὲν γενεαὶ μερόπων ἀνθρώπων ἐφθίαθ', οἷ οἱ πρόσθεν ἅμα τράφεν ἡδ' ἐγένοντο, μετὰ δὲ τριτάτοις ἀνασθεν· οὕτω σφόδρα δόξει σοὶ κριτῇ μειρακιεύεσθαι ὥστε μηδὲν εἶναι χρῆμα λαλίστερον αὐτοῦ μηδ' ἀυθαδέστερον. οὐδὲ γὰρ εἰσάπαξ ποτὲ ἐπαινέσας αὐτὸν ἀπηλλάγη, ἀλλ' ἐστὶν ὅμοιος ἀπανταχοῦ· ὃς πρῶτον μὲν τοὺς βασιλεῖς διαλλάττων φησὶ συγγενέσθαι ἀνδράσιν οὐ κατὰ τοὺς νῦν, ἀλλὰ μακρῶ πάντων κρατίστοις, ἑαυτὸν δι' ἐκείνων σεμνύνων· ὥστ' οὐδ' ἀπεκρύψατο αὐτὸ, ἀλλ' εἶπεν ἄντικρυς Καὶ μὲν μευ βουλέων ξύνιον, πείθοντό τε μύθῳ, ὄντες, φησὶ, τοιοῦτοι. τὸ δ' ἔτι μεῖζον καὶ μὲν τοῖσιν ἐγὼ μεθομίλεον ἐκ Πύλου ἐλθὼν τηλόθεν ἐξ Ἀπίης γαίης· καλέσαντο γὰρ αὐτοί. δύο προσθήκαι, ὅτι τε αὐτοὶ ἦσαν οἱ μεταπεμψάμενοι καὶ δεηθέντες καὶ ἔτι „Τηλόθεν ἐξ Ἀπίης γαίης,“ ὡς δὴ οὕτω σφόδρα ἔνδοξος καὶ θαυμαστὸς ὧν. εἰ δ' ἐρεῖς ὅτι εὐγνωμον καὶ σύμμετρον τὸ „Καὶ μαχόμεν κατ' ἑμαυτὸν ἐγώ,“ φημὶ καγώ, καὶ οὐδαμοῦ τοὺς μαινομένους ἐπήνεσα, ἀλλὰ τοι τῆς αὐτῆς ἐστὶ δεξιότητος καὶ τὰ προκείμενα, καὶ πῶς ἀμφοτέρᾳ ἐστὶν ἀληθὴ καὶ τοῦ ἐμοῦ λόγου. οὐ μὲν γὰρ

ἐκείνων ἡττᾶτο „Καὶ μαχόμεν“ ἔφη „κατ’ ἐμαυτόν,“ οὗ δὲ κἀκείνων κρείττων καὶ τούτων πρὸς οὓς διελέγετο, ὑπὸ τ’ ἐκείνων προκριθῆναί φησι καὶ τούτους ἀξιοῖ συγχωρεῖν, ἄντικρυς εἰς ταυτὸν ἰὼν τῷ Ὀδυσσεῖ τῷ λέγοντι πρὸς τὸν Ἀχιλλεῖα ὅτι χείρων μὲν εἴη αἰχμὴν ἐκείνου, γινῶναι δ’ ἂν χρὴ βελτίων, ὥσπερ πρότερον καὶ αὐτῷ τῷ Ἀχιλλεῖ περὶ αὐτοῦ συνεδόκει. ^[35]

373 οὐ γὰρ ἄλλο γε οὐδὲν ἢ μία τις γνώμη τῶν τριῶν φαίνεται κατ’ αὐτό γε τοῦτο, τοῦ νεανίου, τοῦ ὠμογέροντος, τοῦ γέροντος, φρονεῖν περὶ αὐτοῦ καὶ λέγειν πρὸς ἀξίαν τῶν ὑπαρχόντων. λέγων γοῦν παρακλητικὸν τοῖς Ἀχαιοῖς ὁ πρεσβύτατος αὐτὸς ὑπὲρ τοῦ δέξασθαι τὴν πρόκλησιν τοῦ Ἑκτορος οὐδὲν ἄλλ’ ἢ ἐγκώμια αὐτοῦ διεξέρχεται. ἐνταῦθα δὲ καὶ ὡς κατὰ χεῖρα κράτιστος γεγωνὺς διαλέγεται, καὶ ἐστὶ φορητὸς οὐδαμῶς, ἀρξάμενος ἀπὸ τοῦ „Εἴθ’ ὡς ἡβώοιμι ὡς ὅτ’ ἐπ’ ὠκυρῶ Κελεύδοντι μάχοντο.“ τὸ δὲ δὴ πέρας τῆς ἀλαζονίας, οὐδὲ γὰρ οὐδ’ ἀπέχρησεν αὐτῷ εἰπεῖν ὅτι ἀπέκτεινε τὸν ἀντίπαλον, ἀλλ’ ὥσπερ αὐτῷ τὸν ἐπίνικον ποιῶν τὸν δὴ μήκιστον, φησὶ, καὶ κάρτιστον κτάνον ἄνδρα· πολλὸς γάρ τις ἔκειτο παρήγορος ἔνθα καὶ ἔνθα, τῆς αὐτῆς ὁδοῦ δηλῶν ὅτι καὶ ἐτέρους ἀπεκτονὺς εἴη συχνοὺς καὶ μεγάλους καὶ καλοὺς. ἀλλ’ ὦ τᾶν ὅρα μὴ οὐκ εἰκὴ ταῦτα ἀλαζονεύηται, ἀλλὰ παροξυντικὰ εἰς τοὺς Ἀχαιοὺς ἐξεπίτηδες λέγει. καὶ ὅτι ἔτυχε τοῦ σκοποῦ καὶ ἤψατο αὐτῶν μαρτυρεῖ ὁ πάντα ταῦτα συγγράφας ποιητής. ἐπὶ γὰρ τῇ δημηγορίᾳ τοῦτο ἐπιτίθησιν, “Ὡς νεῖκεσς” ὁ γέρων, οἱ δ’ ἐννέα πάντες ἀνέστησαν. καὶ μὴ ὅτι ἐν τῷ δημοσίῳ τοιοῦτός ἐστιν ὁ Νέστωρ, ἀλλὰ καὶ ἐν ταῖς ἰδίαις συνουσίαις ἀλαζών τις σοὶ φανεῖται, ὅς γε καὶ τὸν Πάτροκλον πεμφθέντα ὑπὸ τοῦ Ἀχιλλέως ὡς αὐτὸν, ὅπως ἔροιτο ὄντινα ἄγει καὶ οὕτω σφόδρα ἠπειγμένον ὥστε μὴδ’ ἀναπαύσασθαι βούλεσθαι διὰ τὸ ὀκνεῖν μὴ αἰτιάσαιτο αὐτὸν Ἀχιλλεὺς, ἀλλ’ ἐξεπίτηδες καθέζεσθαι τε κελεύει καὶ ἀκροᾶσθαι τῶν λόγων, καὶ πάλιν ἀπ’ ἀρχῆς τινος ὁμοίας ἀρξάμενος καὶ τὴν ἥβην τὴν ἀρχαίαν ποθήσας τε καὶ ἀνακαλέσας διήγησιν τινα περαίνει μακρὰν, ἧς τὰ μὲν ἄλλα καὶ μνησθῆναι χαλεπὸν, τὸ δὲ ὑβριστικώτατον αὐτῷ τῶν ἐπῶν καὶ οὐδὲν τι τοῖς ἑμοῖς ῥήμασι προσεικὸς, ἃ πρώην παρεφθεγξάμην, Πάντες δ’ εὐχετόωντο θεῶν Διὶ, Νέστορί τ’ ἀνδρῶν. ἐγὼ γὰρ οἶα καὶ πρὸς τὸν Ἀγαμέμνονα ὁ σοφὸς ἡμῖν ἀποκρίνεται διεξιόντα τὰς τάξεις κατὰ σπουδὴν. ^[35]

374 ἀλλὰ τὸ πάντων ἥδιστον τοῦ γὰρ Ἀχιλλέως διατιθέντος τὸν ἀγῶνα ἐπὶ τῷ Πατρόκλῳ καὶ ἄλλων ἄλλα νικῶντων αὐτὸς οὐχ οἷός τε ἦν οὐδὲν ἀγωνίσασθαι, ἀλλὰ τὸ λεγόμενον δὴ τουτοῦ οὐδὲν ἔτι ὦν εἰς ταῦτα ὑπὸ γήρωσ ἂν πρόσθεν ποτ’ ἐνίκα, λέγει ὡς δὴ τι ταύτη δρῶν, καὶ φησὶ πρὸς τοὺς Ἀχαιοὺς οὐ τούτοις αὐτοῖς τοῖς ῥήμασιν, ἀλλὰ πῶς σχηματιζόμενος, ὅτι ὑμῶν μὲν ἕκαστος ὁ μὲν δρόμον νενίκηκεν ἢ νικήσει, ὁ δ’ ἴσως πάλιν, ἄλλος δὲ ἄλλο τι· ἐγὼ δὲ Πύξ μὲν ἐνίκησα Κλυτομήδεα Οἶνοπος υἱὸν, Ἀλκαῖον δὲ πάλιν Πλευρώνιον, ὅς μοι ἀνέστη, Ἴφικλον δὲ πόδεσσι παρέδραμον ἐσθλὸν ἐόντα, δουρὶ δ’ ὑπερέβαλον Φυλῆα τε καὶ Πολύδωρον· τοσοῦτον ἐγὼ τῶν νῦν νικῶντων κρείττων εἰμὶ, εἰ καὶ τῷ γήρᾳ συγκεχώρηκα. Εἰ δ’ αὖ βούλει, τοῦ πύκτου τοῦ Φωκέως ὅσον τὸ χρῆμα τῆς ὑπερηφανίας, Ἄσσον ἴτω ὅστις δέπας οἴσεται ἀμφικύπελλον· ἡμίονον δ’ οὐ φημί τιν’ ἀξέμεν. ὦδε γὰρ ἐξερῶ, καὶ μὴν τετελεσμένον ἔσται· ἀντικρὺ χροᾶ τε ῥήξω, σὺν δ’ ὅστέ’ ἀράξω. κηδεμόνες δὲ οἱ παρέστων, φησὶν, οἳ κέ μιν ἐξοίσουσιν ἐμῆς ὑπὸ χερσὶ δαμέντα. ἄρ’ οὖν ἠπέλιψε μὲν, οὐκ ἐποίησε δέ; οὐδὲν μὲν οὖν ἄλλο ἢ ἐμαντεύσατο ἂν δράσειν ἔμελλεν. οὐκ οὖν θρασύτης, οἶμαι, ταῦτ’ ἦν. ἀλλὰ καὶ πῶς παρακολουθῶν αὐτῷ, ὥσπερ δὴ καὶ ἀπολογούμενος ὑπὲρ αὐτοῦ Ὀμηρος; ὅτι οὐδεμιᾷ δυσμενεῖα ταῦτ’ ἔλεγεν εἰς τοὺς ἄλλους οὐδ’ αὐθαδείᾳ δυσχερεῖ, ἀλλ’ ὅσον αὐτῷ συνήδει, τοσοῦτον ἐνεδείκνυτο, κόψαι μὲν φησὶν αὐτὸν ὡς προεῖπεν, ὡς δὲ εἶδε καίριον οὔσαν τὴν πληγὴν, αὐτὸν ἤδη γενέσθαι τῷ Εὐρύαλῳ τῶν κηδεμόνων ἕνα. λέγει γὰρ Ἀτὰρ μεγάλθυμος Ἐπειὸς χειρὶ λαβὼν ὠρθωσεν, ἐν ἧπερ καὶ κατέβαλλε. ταῦτ’ ἄρα καὶ Ὀδυσσεὺς ἐν τοῖς Φαίαξιν οὐδὲν ὑποστέλλεται, ἀλλὰ τοῦτο μὲν πρὸς τὸ μειράκιον παροξυνθεὶς τὸν Εὐρύαλον ἐν τοῖς

ἄθλοις τῶν Φαιάκων οὐδὲν παρήσιν ἐγκώμιον αὐτοῦ λέγων μεθ' ὅσης ὥρας ἐν σώματι καὶ κάλλους ὅποσου τινὸς ἀντάξιον ἢ τῶν λόγων χάρις καὶ τὸ ταύτης κάλλος ὑπερπέφυκεν. ^[35]

375 ἢ ταῦτ' οὐκ εἰς αὐτόν σοι δοκεῖ λέγειν; Ἀλλὰ θεὸς μορφήν ἔπεσι στέφει· οἱ δέ τ' ἐς αὐτὸν
τερπόμενοι λεύσσουσιν, ὃ δ' ἀσφαλέως ἀγορεύει αἰδοῖ μιλίχῃ, μέγα δ' ἐμπρέπει ἀγρομένοισιν
ἐρχόμενον δ' ἀνὰ ἄστρῳ θεὸν ὥς εἰσορώωσι. καὶ μὴν ὅτι γ' εἰς αὐτὸν αὐτῷ ταῦτα ἔχει δῆλον ἐκ
τοῦ ἐτέρου τοῦ ἐναντίου. φησὶ γὰρ Ὡς καὶ σοὶ εἶδος μὲν ἀριπρεπές. τὸ μὲν γὰρ ἐκείνῳ δίδωσι
δυοῖν ὄντοιν, τὸ δ' αὐτῷ, τὸ λοιπόν. καὶ ταῦτ' οὐχ ὑπ' αὐθαδείας, ὧ σοφίας ὄφελος σὺ καὶ μέγα
κῦδος Ἀχαιῶν, οὐδὲ τὴνάλλως ἐκεῖνος διεξήκει τῷ θυμῷ παραδούς ἑαυτὸν, ἀλλ' ἐπιστρέψαι
βουλόμενος τὸ μειράκιον, τεθραμμένον ἐν τρυφῇ καὶ πολὺ τῆς ἀληθείας διημαρτηκός. καὶ ὥς
ἔοικεν ὦνησε. μεταγινώσκει τε γὰρ οὐκ εἰς μακρὰν καὶ πατέρα αὐτὸν ἀντὶ τῶν προτέρων
ἐκείνων καλεῖ καὶ εἰς διαλλαγὰς ἔρχεται. πάλιν δ' αὖ περὶ τῆς ἐν τοῖς ἄθλοις ἔξεως αὐτοῦ
λέγων, ἄντικρυς ὥσπερ Νέστωρ ἐν Ἰλιάδι, καθ' ἕκαστον διελόμενος ὅποσον κρατοίῃ λέγει
Πάντα γὰρ οὐ κακός εἰμι, μετ' ἀνδράσιν ὅσοι ἄεθλοι. εὖ μὲν τόξον οἶδα εὖζοον ἀμφαφάσθαι,
πρῶτός κ' ἄνδρα βάλοιμι ὀϊστεύσας ἐν ὁμίλῳ ἀνδρῶν δυσμενέων, εἰ καὶ μάλα πολλοὶ ἐταῖροι
ἄγχι παρασταῖεν καὶ τοξαζοῖατο φωτῶν· δουρὶ δ' ἀκοντίζω ὅσον οὐκ ἄλλος τις οἶστω. ταῦτα
μὲν ἐν τῇ θῆξ τῶν Φαιάκων, πρὶν καὶ τοῦνομα εἰπεῖν πρὸς αὐτοὺς ὃ τι ἐστὶν αὐτῷ. ἐρωτηθεὶς
δὲ καὶ τοῦτο ἐν τῷ δεῖπνῳ Εἴμ' Ὀδυσσεὺς, ἔφη, Λαερτιάδης, ὃς πᾶσι δόλοισιν ἀνθρώποισι μέλω,
καὶ μεν κλέος οὐρανὸν ἵκει· εὖ εἰδὼς ὅτι οὐχ ὁμοίως Φαίακες ἀκούσονται αὐτοῦ τῶν λόγων,
ἕνα τε εἶναι τῶν πολλῶν νομίζοντες καὶ προλαβόντες ἐν ταῖς γνώμαις ὅτι νῦν αὐτοῖς τῶν
Ἑλλήνων ὁ ἄριστος διαλέγοιτο. οὐκ ἡσχύνετο οὖν ἑαυτὸν ἐπαινῶν, εἶπερ γε μὴδ' ἐτέρους
ὠφελῶν. Οὕτω μὲν αὐτοῖ τε οἱ ποιηταὶ φρονοῦσιν ἐφ' αὐτοῖς καὶ οἱ ἄνδρες περὶ ὧν
διαλέγονται, καὶ οὐς μάλιστα παρ' αὐτῶν ἐπαινοῦσιν οἱ ποιηταί. ^[35]

376 εἰ δὲ δὴ τις ἔροιτό σε πότερον τοὺς τὰ ψευδῇ περὶ αὐτῶν λέγοντας κακίζεις, ἢ καὶ τοὺς
ὁπωσοῦν, εἰ μὲν ἐκείνως ἐρεῖς, ἔλεγχε ὡς ἡμεῖς ταῦτα ἐψευδόμεθα, εἰ δ' ὅλως, ἐὰν γρύζη τις,
σκόπει τί τῷ δευτέρῳ χρήσει. ἃ γὰρ ἂν αἰσχυρὰ φαίης ἐπ' ἀνθρώπων εἶναι, ταῦτ' οὐκ ἂν ἔχοις
εἰπεῖν μὴ οὐ πολὺ τοῦ γε θεοῖς πρέπειν ἀπέχειν. ἃ δὲ μὴδὲ θεῶν μὴδενὶ φαίης ἂν πρέπειν,
κομιδῇ τῷ γε ἀρίστῳ τῶν θεῶν οὐκ εἰκὸς πρέπειν. πῶς οὖν Ὀμήρῳ πεποιήται τοσαῦτα καὶ
τοιαῦτα λέγων ὁ Ζεὺς περὶ αὐτοῦ καὶ τοὺς ἄλλους θεοὺς ἐκπλήττων καὶ φοβῶν ὥσπερ
παιδάρια, τοῦτο μὲν ἐν θεῶν ἀγορᾷ ὅτ' εἰς τὸ κοινὸν ἀπειλεῖ Γνώσεται ἔπειθ' ὅσον εἰμὶ θεῶν
κάρτιστος ἀπάντων, ὁ ἀπειθῶν δὴ τοῖς παραγγέλμασι καὶ τὰπὶ τούτοις, Εἰ δ' ἄγε πειρήσασθε
θεοὶ, ἵνα εἴδετε πάντες, σειρὴν χρυσεῖην ἐξ οὐρανόθεν κρεμάσαντες, πάντες δ' ἐξάπτεσθε θεοὶ
πᾶσαι τε θάιναι· ἀλλ' οὐκ ἂν μ' ἐρύσαιτ' ἐξ οὐρανόθεν πεδίονδε Ζῆν' ὑπατον μήστωρ, οὐδ' εἰ
μάλα πολλὰ κάμοιτε. ἀλλ' ὅτε κεν καὶ γῶ πρόφρων ἐθέλοιμι ἐρύσσαι, αὐτῇ κεν γαίῃ ἐρύσαιμ'
αὐτῇ τε θαλάσῃ· τόσσον ἐγὼ περὶ τ' εἰμὶ θεῶν περὶ τ' εἴμ' ἀνθρώπων· καὶ ταῦτα ἐν εἰδόσι δὴ
που λέγων τοῖς θεοῖς. οὐ γὰρ δὴ τότε γ' ἐμάνθανον πρῶτον ὅτι ὁ Ζεὺς κρείττων ἐστὶν αὐτῶν.
ἄλλα τοίνυν ὅσα τοιαῦτα ἀποφθέγγεται ἢ πρὸς τὴν Ἥραν ὀργιζόμενος ἢ κατὰ πᾶσαν
πρόφασιν, τίς ἂν ἐκλέξαι ῥαδίως; καὶ ὅπως μὴ μοι σοφὸς ἐνταυθοῖ γένῃ μὴδὲ γελάσας εἵπῃς, τί
δ' οὐκ ἂν πρέποι τῶν μεγίστων τῷ Δίῃ; οὐ γὰρ τοῦτ' ἐστὶ τὸ ἀμφισβητούμενον, ἀλλ' εἰ τῷ ἐν
ὀτρωοῦν καὶ ὀσονοῦν προέχοντι μὴ προσήκει λέγειν περὶ αὐτοῦ μὴδὲ φρονεῖν, ἀλλ' ἀποχρῆν
ἐὰν οἱ συνειδότες ᾖσιν, ἥκιστα πάντων ὑπὲρ αὐτοῦ προσήκει λέγειν τῷ Δίῃ. καὶ γὰρ πλεῖστον
κρατεῖ καὶ πάντες συνίσασιν καὶ ὅτι αὖ συνίσασιν αὐτὸς ἐπίσταται. Ἐλοῦ δὴ ποτέρως ἐμὲ
συκοφαντεῖς, πότερον τοῦτο λέγων, ὡς ἐμοὶ τούτων οὐχὶ προσήκε τῶν λόγων οὐς ἂν τις εἴποι
συνειδὼς ἑαυτῷ τι πλεόν τῶν ἀκροατῶν, ἢ καθάπαξ οὐκ ἔων οὐδὲν ὀτιοῦν παρρησιάζεσθαι.
καὶ μὴν οὐδ' ἐκεῖνό γ' ἂν εἴποις, ὡς ἐμοὶ μὲν αἰσχύνῃν φέρει τὸ τοιοῦτον, Ὀμήρῳ δ' εἰς τὸν Δία
ἀναφέροντι αἰσχύνῃν οὐκ ἔχει. ^[35]

377 ἄλλ' ὥς ἔοικεν, ὃ τε Ζεὺς ἐξηγεῖται τοῖς θεοῖς τάληθ' ἰσχυρίας τῶν ὅλων ἔνεκα καὶ Ὅμηρος ὥς προσήκοντα τὰ τοιαῦτα οὕτω πεποίηκεν, ὃ τ' Ἀπόλλων καὶ αὐτὸς παραπλήσια ἐν τοῖς χρησιμοῖς ἐπιδείκνυται, οὐκέθ' οὗτος διὰ ποιητοῦ λέγων, ἄλλ' ὥς θέμις αὐτῷ Οἶδα δ' ἐγὼ ψάμμου τ' ἀριθμοὺς καὶ μέτρα θαλάσσης καὶ κωφοῦ συνήμι καὶ οὐ λαλέοντος ἀκούω. τίνι γὰρ καὶ μᾶλλον προσῆκε τάληθ' εἰπεῖν ὑπὲρ αὐτοῦ ἢ τῷ τάληθ' περὶ πάντων εἰδοῖσι καὶ λέγοντι; οὕτω τοίνυν καὶ τῶν ἀνθρώπων ὅσοι θεοφιλεῖς καὶ τῶν ὁμοφύλων προέχουσιν, οὐκ αἰσχύνονται τάληθ' λέγοντες, ἀλλ' ἡγοῦνται τοὺς ἀλήτας ὑπὸ ἀπορίας πολλὰ ψευδομένους καὶ κατὰ τὴν τῆς χρείας αἰτίαν ποιῆσαι τοῦνομα τοῦτο ὃ σὺ φεύγεις, τὸν ἀλαζόνα, ᾧ πᾶσαν τὴν ἐναντίαν ἔρχεται δῆπουθεν ὁ τάληθ' λέγων. ἔστι δὲ κἂν τοῖς νόμοις μὴ λέγειν κακῶς, οὐχ ἀπλῶς, ἀλλὰ τὰ ψευδῆ. ὥσπερ τοίνυν ἐν τοῖς εἰς ἕτερον λόγοις οὐ τὸ κακῶς εἰπεῖν, ἀλλὰ τὰ ψευδῆ δεινόν, οὕτως οὐδ' ἂν περὶ ἑαυτοῦ τις εὐφημῇ, δικαίως ἂν ἔχοι μέμψιν, ἕως ἄπεστι τὸ τὰ ψευδῆ λέγειν. ὥς ὃ γε ἀψευδὴς οὐθ' ἕτερον κακῶς ἀδίκως ἐρεῖ οὐθ' αὐτὸν ἐπαινέσαι δεῖσαν φεύζεται. οἶμαι δέ σε καὶ Σαπφοῦς ἀκηκοέναι πρὸς τινὰς τῶν εὐδαιμόνων δοκουσῶν εἶναι γυναικῶν μεγαλαυχουμένης καὶ λεγούσης ὡς αὐτὴν αἱ Μοῦσαι τῷ ὄντι ὀλβίαν τε καὶ ζηλωτὴν ἐποίησαν καὶ ὡς οὐδ' ἀποθανούσης ἔσται λήθη. ἀκούεις δὲ καὶ τοῦ Λάκωνος λέγοντος εἰς αὐτόν τε καὶ τὸν χορὸν „ἡ Μῶσα κεκλήγῃ, ἡ λίγεια Σειρήν.“ καίτοι τί τοιοῦτον ἐγὼ περὶ ἑμαυτοῦ καὶ τῶν ἑμαυτοῦ λόγων παρεφθεγξάμην; πότερον τοῖς Σειρήνων μέλεσι παρέβαλον αὐτοὺς, ἢ πρὸς βιβλία βιβλίον ἀντεξετάσαι κελεύειν αὐθαδέστερόν ἐστιν ἢ τῇ τῶν Μουσῶν φωνῇ τὴν αὐτοῦ φῆσαι προσεοικέναι; προστίθει δὲ κάκεῖνο, ὅτι αὐτῆς τῆς Μούσης δεηθεὶς κατ' ἀρχὰς ὁ ποιητής, ἴν' ἐνεργὸς ὑπ' αὐτῆς γένοιτο, εἶτα ὥσπερ ἐξέστη καὶ φησὶν ὅτι τοῦτο ἐκεῖνο χορὸς αὐτὸς ἀντὶ τῆς Μούσης γεγέννηται. [35]

378 καὶ εἰ μὲν ἄνευ τῆς Μούσης τοῦτο ἐξελάλησεν, οὐ κοινωνεῖ τοῦμὸν τῆς αἰτίας, ἐγὼ γὰρ τῶν ἐν τοῖς λόγοις ἀγαθῶν ἀφιστάμην τῇ θεῷ· εἰ δ' ἡ Μοῦσα κληθεῖσα καὶ παραγενομένη ταῦτ' ἤγαγεν ἐπὶ νοῦν αὐτῷ, δοκοῦντα καὶ ταῖς Μούσαις, ὥς ἔοικεν, ἐστὶ τὰ τοιαῦτα παρρησιάζεσθαι τοὺς ὑπ' αὐταῖς ζῶντας. ἐτέρωθι τοίνυν καλλωπιζόμενος παρ' ὅσοις εὐδοκιμεῖ τοσαῦτα καὶ τοιαῦτα ἔθνη καταλέγει ὥστ' ἔτι νῦν τοὺς ἀθλίους γραμματιστὰς ζητεῖν οὐ γῆς ταῦτ' εἶναι, λυσιτελεῖν δ' αὐτοῖς καὶ μακρὰν, ὥς ἔοικεν, ἀπελθεῖν ὁδὸν μᾶλλον ἢ περὶ τῶν Σκιαπόδων ἀνήνυτα πραγματεύεσθαι. ἀλλαχῇ δὲ οὕτω σφόδρα ἔνθεος γίνεσθαι ὥστε φαίης ἂν ὅτι οὐδ' οὕτωςι κατὰ τὸ ῥῆμα ἔνθεός ἐστιν, ἀλλ' αὐτὸ δὴ τοῦτο ὥσπερ θεὸς τῶν ἀπὸ μηχανῆς λέγει, Εἶπατέ μοι τάδε, φῦλα βροτήσια. πρὸς θεῶν σὺ δ' αὐτὸς ἡμῖν τίς εἶναι φήσεις; Φέρε δὴ γνῶρισον καὶ ταῦτα, εἰ ἄρα οἷός τε εἶ, Μαθόντες λάβροι παγγλωσσίᾳ κόρακες ὡς ἄκραντα γαρύετον Διὸς πρὸς ὄρνιχα θεῖον. οὐκ ἐνταῦθα ὁ ποιητής, ὅστις ποτὲ οὗτός ἐστι, καλεῖ κόρακας μὲν τοὺς ἄλλους ποιητὰς, ἀετὸν δ' ἑαυτὸν πρὸς ἐκείνους; οὐκοῦν τοσοῦτω κρείττω τῶν ἄλλων ποιητῶν ἑαυτὸν, ὅσον κοράκων ἀετόν; πάλιν τοίνυν πρὸς τινὰ τῶν ἀκροατῶν, ἐπειδὴ νυστάζοντα ἑώρα, καὶ οὐκ εἰδότα ὅτῳ σύνεστιν, οὕτωςι πεποίηκεν „Ὅπισθεν δὲ κεῖμαι θρασειᾶν ἄλωπέκων ξανθὸς λέων.“ οὐ γὰρ δὴ που καὶ Πίνδαρον φήσεις ὑπ' ἐμοῦ ταῦτα ἀναπεισθέντα ἐμβαλεῖν εἰς τὴν ποίησιν τὴν ἑαυτοῦ. ἄκουε δὴ καὶ ἐτέρων κεκρότηται χρυσέα κρηπὶς ἱεραῖσιν ἀοιδαῖς οἷα τειχίζομεν ἤδη ποικίλον κόσμον αὐδάεντα λόγων. Ἡράκλεις ταυτὶ μὲν οὐδὲ παντάπασιν ἀναίτια τοῖς ῥήμασιν, ἀλλ' ὅμως καὶ ἐπὶ τούτοις σεμνύνεται ὡς οὐδὲν ἀτιμότεροις τοῦ νέκταρος, καὶ φησὶν ὅτι οὗτος μέντοι ὁ τῶν λόγων κόσμος καὶ πολυκλείταν περ' ἐοῦσαν ὅμως θήβαν ἔτι μᾶλλον ἐπασκῆσει θεῶν καὶ κατ' ἀνθρώπων ἀγνιάς· ὥσπερ οὐκ ἄρκοῦν εἰ κατὰ ἀνθρώπων μόνον, ἀλλὰ καὶ τοὺς θεοὺς ἔτι μειζόνως τιμήσοντας δι' ἐκεῖνον τὴν τῶν Θηβαίων πόλιν εἰς τὸ λοιπόν. [40]

379 ἐτέρωθι δὲ ἔτι λαμπρότερον Πρὸς Ὀλυμπίου Διὸς σε χρυσέα κλυτόμαντι Πυθοῖ λίσσομαι Χαρίτεσσί τε καὶ σὺν Ἀφροδίτῃ ἐν Ζαθέῳ με δέξαι χώρῳ ἀοίδιμον Πιερίδων προφάταν. ὁρᾷς ὡς

εὐχόμενος μεταξὺ οὐ κατέσχευεν ἑαυτὸν, ἀλλὰ κἀνταῦθα ἐσεμνολογήσατο. καίτοι τίς ἂν ἦν
 τυχὼν τῶν ἐκ τῆς εὐχῆς; ὃς εὐθὺς ἀρχόμενος τῆς εὐχῆς τοσοῦτον ἐφ’ αὐτῷ φρονεῖ εἰπὼν εἰς
 αὐτόν; μυρίους τοῖνυν ἑτέρους ἔχων εἰπεῖν οὐδὲ πολλοῦ τινος ἀξίους ἀνθρώπους ἐπαρθένας
 ἐφ’ αὐτοῖς φρονῆσαι, ἐξεπίτηδες παραλείπω, δεδοικώς μὴ περιστήσω τὸν λόγον εἰς
 τοῦναντίον, ὥς ἄρα καὶ φαύλων εἴη τὸ τὰ τοιαῦτα κοσμεῖν ἑαυτούς. ἀλλὰ τὴν γε τοῦ
 Σιμωνίδου σωφροσύνην οἶσθα, εἰ δὲ μὴ, ἀλλ’ ἔτεροι ἴσασιν, ὥς ἔν τι τῶν ἀγαθῶν ἐστὶ τῶν
 ἐκείνου τὸ γνωριμώτατον σχεδὸν καὶ περὶ τὴν ποιήσιν καὶ περὶ αὐτὸν τὸν βίον. οὗτος τοῖνυν
 ἀνὴρ φανεῖται σοι καὶ αὐτὸς μεираκιεούμενος καὶ τὸ λεγόμενον δὴ τοῦτο ἐπὶ γήραος οὐδῶ
 γευόμενος τῆς ἀλαζονίας. ἐτόλμησε γοῦν εἰπεῖν Μνήμη δ’ οὔτινα φημί Σιμωνίδῃ ἰσοφαρίζειν.
 ταυτὶ γὰρ οὐχ ἕτερος δὴ που περὶ τοῦ Σιμωνίδου λέγει, ἀλλ’ αὐτὸς εἰς ἑαυτὸν πεποίηκεν. ἴνα δὲ
 μὴ δόξη νέος ὢν ἔτι καὶ ὠραϊζόμενος λέγειν ταῦτα, προστίθῃσιν Ὅγδωκονταέτει παιδί
 Λεωπρεπέος, ὥσπερ ἐνδεικνύμενος καὶ λέγων ὅτι ταῦτα ἐγὼ περὶ ἑμαυτοῦ φρονῶ καὶ λέγω
 κἀνακηρύττω, ὀγδοηκοντούτης ὢν· ὥστε οὐ μεираκιεύομαι, ἀλλὰ τάληθές εἶρηκα. τὸ δὲ
 πάντων μέγιστον, καὶ γὰρ Σιμωνίδης καὶ Πίνδαρος ἀμφότεροι φανοῦνται σφίσιν αὐτοῖς
 ἐπινίκους πεποιηκότες ἐκ τοῦ εὐθέος ὥσπερ ἄλλοις τισίν. οὐ γάρ πώ σε ἤνεγκεν ἡ γῆ, ἀλλ’ ἔτι
 τοῖς ἐλευθέροις ἦν ἄδεια τῶν τοιούτων. ἐπιτιμήσῃς δ’ ἂν οὕτω καὶ τοῖς ἀθληταῖς αὐτοῖς τοῖς
 τοὺς ἐπινίκους παρὰ τῶν ποιητῶν λαμβάνουσι. καὶ γὰρ οὗτοι τρόπον τινὰ ἑαυτοὺς
 ἐγκωμιάζουσι, παρακαλοῦντές τε τοὺς ποιητὰς καὶ διδόντες ἀργύριον, καὶ τελευτῶντες
 παραλαβόντες τὸν ἐπινίκον, ἄδοντες ἑαυτοὺς ὑπ’ αὐλοῦ καὶ χοροῦ. κατηγορήσῃς δ’ ἂν
 ἀλαζονίαν καὶ τῶν τὰ τρόπαια ἰστάντων, ὥς ἔοικεν. ἔξεστι γοῦν καὶ πρὸς τούτους λέγειν,
 ἄνθρωποι, τί ζητεῖτε; ἔξαρκεῖ νενικηκέναι. τί δέ σοι βούλεται τὸ παράγραμμα; Ἀθηναῖοι ἀπὸ
 Θηβαίων ἢ Περσῶν, ἢ Λακεδαιμόνιοι ἀπὸ τῶν δεινῶν, ἢ ὅτιδήποτ’ ἂν, ἢ τοῦπίγραμμα
 ἐξαλειπτέον. ^[40]

380 ἄρά σοι καὶ τὰ τοιάδε δόξει ἀλαζονία τις εἶναι; Ἑλλήνων προμαχοῦντες Ἀθηναῖοι Μαραθῶνι,
 ἔκτειναν Μήδων ἑννέα μυριάδας· καὶ Ἀμφί τε Βυζάντειον ὅσοι θάνον, ἰχθυόεσσιν ῥυόμενοι
 χώραν ἄνδρες ἀρήϊοοι· καὶ πάντα ἐκεῖνα καλλίω τῶν σῶν οἶμαι λόγων ἐπιγράμματα, καὶ ἔτι
 γε μᾶλλον Ἐξ οὗτ’ Εὐρώπῃν Ἀσίας δίχα πόντος ἔκρινε καὶ πόλιας θνητῶν θεοῦρος Ἄρης ἐφέπει,
 οὐδενί πω κάλλιον ἐπιχθονίων γένετ’ ἀνδρῶν ἔργον ἐν ἡπείρῳ καὶ κατὰ πόντον ὁμοῦ. οἶδε γὰρ
 ἐν γαίῃ Μήδων πολλοὺς ὀλέσαντες Φοινίκων ἑκατὸν ναῦς ἔλον ἐν πελάγει ἀνδρῶν
 πληθούσας, μέγα δ’ ἔστενεν Ἀσίς ὑπ’ αὐτῶν πληγῆς· ἀμφοτέραις χερσὶ κράτει πολέμου. καὶ
 πρό γε τούτων Ἑθνεα Βοιωτῶν καὶ Χαλκιδέων δαμάσαντες παῖδες Ἀθηναίων, οἶμαι λέγει τὸ
 ἐπίγραμμα καὶ πολλὰ ἕτερα. νῆ Δί’ ἀλλὰ ταῦτα Ἀττικὰ καὶ θερμότερα. ἀλλ’ ὥς μὲν καὶ ἡμεῖς
 οὐκ εἰς ἕτερον τελοῦμεν ἔθνος τῇ προαιρέσει τῶν λόγων ἅπασι πρόδηλον. σὺ δ’ οὖν ἐξέταξε τὰ
 Δῶρια, εἰ βούλει, καὶ τὰ Λακωνικά· Μυριάσιν ποτὲ τῇδε τριηκοσίῃς ἐμάχοντο ἐκ
 Πελοποννήσου χιλιάδες τέτορες. ἄρ’ οὖν οὐκ ἀλαζονία ταῦτα καὶ πολλὴ καὶ πρὸς γε αὐθάδεια
 λαμπρά; τετρακισχίλιοι, φασίν, ὄντες τριακοσίαις μυριάσι πολεμίων ἀντήραμεν. ἕτεροι δ’ αὖ
 λέγουσιν Ἀκμῆς ἐστηκυῖαν ἐπὶ ξυροῦ Ἑλλάδα πᾶσαν ταῖς αὐτῶν ψυχαῖς κείμεθα ῥυσάμενοι
 δουλοσύνας· Πέρσαις δὲ περὶ φρεσὶ πῆματα πάντα ἥψαμεν, ἀργαλέης μνήματα ναυμαχίας.
 ὅστέα δ’ ἄμμιν ἔχει Σαλαμῖς πατρὶς δὲ Κόρινθος ἀντ’ εὐεργεσίης μνήμῃ ἐπέθηκε τόδε. ὥστε ὦρα
 σοι σκώπτειν αὐτοὺς ὥς ἀδολέσχας τινὰς νεκροὺς καὶ οὐκ εἰδότας ἡσυχίαν ἄγειν. κᾶτ’ σε ἀνὴρ
 τις Σιμωνίδειος ἀμείψεται, ὦνθρωπε, κεῖσαι ζῶν ἔτι μᾶλλον τῶν ὑπὸ γῆς ἐκείνων. φέρε δὴ καὶ
 ταῦτα ἐξέτασον Ἀ Μοῦσα γὰρ οὐκ ἀπόρως γεύει τὸ παρὸν μόνον, ἀλλ’ ἐπέρχεται πάντα
 θεριζομένα. ταῦτ’ οὐ δοκεῖ σοι σαφῶς ὁ ποιητὴς ἑαυτὸν ἐπαινῶν λέγειν ὥς γόνιμον καὶ
 πόριμον εἰς τὰ μέλη; τί δ’ ἐπειδὴν λέγῃ Μή μοι καταπαύετ’, ἐπεὶ περ ἥρξατο τερπνοτάτων
 μελέων ὁ καλλιβόας πολύχορδος αὐλός; Νῆ Δί’ ἀλλ’ οἱ ποιηταὶ μόνοι οὕτως ἐφρόνησαν. ^[45]

381 σκόπει δῆτα καὶ τοὺς ῥήτορας, οὓς μόνους σὺ φῆς θαυμάζειν, ἅτε καὶ σφόδρα κατ’ αὐτοὺς ὦν τὴν φύσιν. πρότερον δὲ τοὺς μεταξὺ τῶν ποιητῶν τε καὶ ῥητόρων ἐξετάσαι βούλομαι. „Ἡροδότου Ἀλικαρνασσεὺς ἱστορίας ἀπόδεξις ἦδε, ὡς μήτε τὰ γενόμενα ἐξ ἀνθρώπων τῷ χρόνῳ ἐξίτηλα γένηται μήτε ἔργα μεγάλα καὶ θαυμαστά, τὰ μὲν Ἑλλήσι, τὰ δὲ καὶ βαρβάροις ἀποδεχθέντα, ἀκλεᾶ γένηται.“ εἶεν, ὦ βέλτιστε Ἡρόδοτε, ἐν σοὶ δὴ καὶ τοῖς σοῖς λόγοις ἀξιοῖς εἶναι τὸ σωθῆναι μνήμη τὰς τε Ἑλλήνων καὶ βαρβάρων πράξεις, ἢ διεφθάρθαι πάσας; ἔγωγε, φησὶν ὁ Ἡρόδοτος, εἰ μὴ παντάπασιν ὕπνου μεστὸς εἶ. καί μοι δοκεῖ τὸν ἕτερον τοῦτο ἡσυχῇ κνίζειν. οὐκ ἔχων γοῦν ὅστις γένηται τὸν πόλεμον αἶρει, καὶ βουλόμενος εἰπεῖν, οἶμαι, ὅτι αὐτὸς ἀξιολογώτατος εἶη τῶν συγγραφέων τῷ πολέμῳ τὴν ψῆφον δίδωσι. καὶ τὸ μὲν κεφάλαιον ὅπερ λέγω τῆς σπουδῆς τοῦτ’ ἔστι. περιέρχεται δ’ αὐτὸ καὶ μάλα ἀστεῖως καὶ τοὺς πρεσβυτέρους πολέμους ὡς ἂν σὺ δόξαις καθαιρεῖ. ἔστι δὲ ταῦτα οὐδὲν ἕτερον ἀλλ’ ἢ ἐνδείκνυται τῷ Ἡροδότῳ καὶ τοῖς Ἑλλανίοις καὶ τοῖς Ἑκαταίοις καὶ πᾶσι τούτοις ὅτι ἐγὼ ὑμῶν προέχω τῇ κρίσει πρῶτον· τὰ γοῦν κράτιστα ἐξελεχώς, ταῦτα καὶ περὶ τούτων γράφω, τὰ δὲ πλείω παιδιά. ὅτι δ’ οὖν ἔνεστι φρόνημα τῷ Θουκυδίδῃ εὖροις ἂν καὶ διὰ πάσης τῆς συγγραφῆς. πρῶτον μὲν γε ἐπίπαν οἱ δημηγοροῦντες αὐτῷ κατὰ πόλεις μετέχουσι τοῦ τοιούτου, ἔπειτα κατ’ ἄνδρα. τίς οὐκ οἶδεν οἷος μὲν ὁ Περικλῆς αὐτῷ, εἰ ἄρα καὶ Περικλέους ὄνομα ἤκουσας· ὃς οὐκ ἐν ὁμιλίᾳ καὶ κατ’ ἐξουσίαν οὕτως παραφθέγγεται, ὃ σὺ πρώην ἡμῶν ἀφηροῦ, ἀλλ’ ἐν τοιούτοις καιροῖς ἐμβεβηκώς αὐτὸς τε καὶ τοῦ δήμου τοῦ παντὸς ὄντος, ἐν οἷς σὺ γ’ ἂν αὐτῷ συνεβούλευσας καὶ ἱκετηρίαν θεῖναι, φθειρομένης μὲν τῆς χώρας ὑπὸ τοῦ πολέμου, φθειρομένων δὲ τῇ νόσῳ τῶν ἐν τῇ πόλει, πάντων δ’ ἐγκειμένων αὐτῷ καὶ παρωξυμένων ὡς πρὸς μόνον αἴτιον τῶν κακῶν, παρελθὼν αὐτὸς ἔλεγε τοιαυτὶ, Καὶ προσεδόκων ταῦτα, ὦ Ἀθηναῖοι, καὶ ἀδικεῖτε ὅτι ὀργίζεσθε. [35]

382 εἰμὶ γὰρ ὑμῶν, φησὶ, πάντα ἄριστος, ὥσπερ Ζεὺς τις Ὀμηρικός. καὶ τὰ μὲν ἄλλα ἤττον ἂν τις θαυμάσειε, τὸ δ’ ὦ Ζεῦ καὶ θεοὶ, ῥήτορα μὲν καὶ στρατηγὸν ὄντα, λέγοντα δ’ ἐν ἐκκλησίᾳ, ὑποπτον δὲ τοῖς πολλοῖς καὶ κατὰ αὐτὴν ἴσως τὴν δεινότητα μὴδ’ αὐτὸ τοῦτο ὡς ὑπεναντίον φυλάξασθαι μὴδ’ ἀποκρύψαι, ἀλλὰ δέον παραιτεῖσθαι καὶ λέγειν ἅπερ ἂν τις καὶ ἄλλος, Καὶ μὴ μοι νομίσητε, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ὅτι ἐγὼ λόγων δεινότητι ἢ τὸ ἐξ ἀρχῆς τοῦθ’ ὑμᾶς ἔπεισα, ἢ περὶ τῶν παρόντων ἀξιῶ θαρρεῖν, ἀλλ’ ἀντὶ τοῦ ταῦθ’ οὕτω κομψεύεσθαι καὶ περιστέλλειν μετὰ τῶν ἄλλων καὶ τοῦτο φάσκει προέχειν, ὅτι καὶ λέγειν εἶη κράτιστος αὐτῶν, καὶ ταῦτα ἐν ἀρχῇ τοῦ λόγου, σχεδὸν γὰρ καὶ τοῦτό μοι δοκῶ μεμνησθαι. πρότερον οὖν σὸν, ὦ Θουκυδίδη, ἢ Περικλέους ἦν; ἕτερος δ’ αὖ φησι τῷ αὐτῷ ποιητῇ, Καὶ προσήκει μοι, ὦ Ἀθηναῖοι, ἄρχειν, ἀνάγκη γὰρ ἐντεῦθεν ἄρξασθαι, ἐπειδὴ μου, φησὶ, προστίθει γὰρ, οὐ σοὶ τις παραπλήσιος, ἀλλὰ Νικίας καθήψατο· ὃς σοῦ γε οὐδ’ ἂν τοῦνομα ἀναγκαζόμενος εἰπεῖν ἀνασχέσθαι μοι δοκεῖ. ὁ δ’ ἐν Συρακούσαις δημηγορῶν Ἑρμοκράτης οὐκ ἀντικρὺς σοι κομπαστὴς εἶναι δοκεῖ; λέγει γοῦν ἑαυτὸν τε καὶ τοὺς Συρακοσίους σεμνύνων δεῖξαι Ἀθηναίοις ὅτι οὐκ Ἰωνες ταῦτα οὐδὲ Ἑλλησπόντιοι, κελεύων ἀπαντᾶν αὐτοῖς ἔξω τῆς Σικελίας. καὶ ταυτὶ μὲν καὶ μετριώτερα· ἀλλ’ ὅρα τὰς ὑπερβολὰς· ἰέναι δ’ ἐπὶ τοὺς πολεμίους μὴ φρονήματι μόνον, ἀλλὰ καὶ καταφρονήματι. σὺ δ’ ἀφήρησαι καὶ τὸ φρονήματι. καὶ ὁ μὲν ἀξιοῖ καταφρονεῖν τῶν δεινῶν, σὺ δὲ μὴδὲ φρονεῖν ὅλως, ἀπὸ σαυτοῦ μοι δοκεῖν ἀρξάμενος. Φέρε δὴ καὶ ἐτέρου κόσμον ὥσπερ ἵππου κατάμαθε. οἶμαι γάρ σε τῶν Δημοσθένους εἰ μὴ τι ἄλλο, ἀλλὰ τὸν γε ὑπὲρ τῆς ἀναρρήσεως λόγον τὸν πολυῦμνητον δὴ τοῦτον ἀνεγνωκέναι. [30]

383 ἐνταῦθα τοίνυν ἐστὶ τῷ Δημοσθένει, οὗ σὺ τοῦνομα θαυμάζεις μόνον, ὡς ἔοικεν, Ἐπεπείσμην δὲ ὑπὲρ ἑμαυτοῦ, τυχὸν μὲν ἀναισθητῶν, ὅμως δὲ ἐπεπείσμην—ὅρᾳς ὅπως ἐρεθίζει σε δις εἰπὼν ἐπεπείσμην—μήτε γράφοντα ἂν ἐμοῦ γράψαι βέλτιον μὴδὲνα—ἐγὼ δὲ ὑπὲρ ὧν ἔγραψα μόνον καὶ ὧν ἐπὶ τοῦ παρόντος ἐδείκνυον, περὶ τούτων τι παρεφθεγξάμην, καὶ ταῦτα τοῖς

φήνασι θεοῖς θαρρῶν· ὁ δὲ προστίθισι, μήτε πράττοντα πράττειν μήτε πρεσβεύοντα πρεσβεῦσαι προθυμότερον μηδὲ δικαιότερον. διὰ ταῦτα ἐν ἅπασιν ἑμαυτὸν ἔταττον. ἀναγνωσθεΐσης τοίνυν τῆς ἐπιστολῆς, Εἰς ταῦτα, φησὶ, κατέστησε Φίλιππον τίς; οὐχ ὁ τῶν Ἀθηναίων δῆμος, ἀλλ' ἡ ἐμὴ πολιτεία, Αἰσχίνη· ταύτην τὴν φωνὴν ἀφῆκεν ἐκεῖνος, πολλοὺς καὶ θρασεῖς τὰ πρὸ τούτων ἐπαιρόμενος τῇ πόλει λόγους· οὕτως ἰσχυρῶς, οὐ γὰρ ἀκριβῶς μέμνημαι τὰ ῥήματα. πολὺ δὲ ἔτι τούτων λαμπρότερον καὶ πῶς ἤδη τοῦ Περικλείου τύπου περὶ τὴν τοῦ λόγου τελευτὴν „Εἰ δ' οἷός ἐγώ παρ' ὑμῖν κατὰ τὴν ἑμαυτοῦ τάξιν εἷς ἐν ἑκάστη τῶν Ἑλληνίδων πόλεων ἀνὴρ ἐγένετο, μᾶλλον δὲ εἰ ἓνα ἄνδρα μόνον Θετταλία καὶ ἓνα ἄνδρα Ἀρκαδία ταῦτα φρονοῦντα ἔσχεν ἐμοί, οὐδεὶς οὔτε τῶν Ἑξω Πυλῶν Ἑλλήνων οὔτε τῶν εἴσω τοῖς παροῦσι κακοῖς ἐκέχρητ' ἂν, ἀλλὰ πάντες ἂν ὄντες ἐλεύθεροι καὶ αὐτόνομοι μετὰ πάσης ἀδείας ἀσφαλῶς ἐν εὐδαιμονίᾳ τὰς ἑαυτῶν ὥκουν πατρίδας, τούτων τῶν τοσοῦτων καὶ τοιούτων ἀγαθῶν ὑμῖν καὶ τοῖς ἄλλοις Ἀθηναίοις ἔχοντες χάριν δι' ἐμέ.“ καὶ ἴσως τινὲς τότε τῷ Δημοσθένει ταῦτα λέγοντι ἤχθοντο ἄνθρωποι μικροὶ καὶ δυστυχεῖς καὶ ἀπεκάλουν αὐτὸν ἀλαζόνα. ὁ δ' ἐπιὼν ἔδειξε χρόνος ὅτι οὐδὲν καθ' ὑπερβολὴν ἐλέγετο, ἀλλὰ καὶ συμπάσῃ τῇ Ἑλλάδι ἰκανὴ φορὰ τοιοῦτος εἷς τις ἦν γενόμενος. οὐκοῦν οὐδ' ἀμφισβητήσας αὐτῷ πρωτείων, οὐδὲ πρὸς οὓς ἐμοὶ νομίζεις ἀποχρῆν εἶναι τὸν λόγον. καὶ μοι πρὸς θεῶν ἀπόκριναι τοῦτο αὐτὸ, εἰ κατὰ τοὺς αὐτοὺς ἐγένου χρόνους ἐκεῖνῳ, πότερον ποτε καὶ τῷ Δημοσθένει αὐτὰ ταῦτα ἂν ἐνεκάλεις, ἢ ἐκεῖνόν γ' ἂν ἠφίεις αἰτίας; εἰ μὲν γὰρ κάκείνῳ ταῦτ' ὠνεΐδιζες, πόρρωθεν συκοφάντης εἶ, εἰ δ' ἐκεῖνόν γ' ἂν ἀφῆκας, τοῖς αὐτοῖς ἐμὲ συκοφαντεῖς. [35]

384 δοκεῖ δέ μοι καὶ τὸ ἐπίγραμμα οὐκ ἔξω τῆς Δημοσθένους γνώμης ἔχειν τὴν ἐπιγραφὴν, ὃ νῦν ἀναγιγνώσκωμεν ἐν Κεραμεικῷ. ἐμοὶ μὲν οὖν ἐξήρκει, ἐπειδὴ γε καὶ ῥητόρων ἐμνήσθην, τάττοις γὰρ ἂν που καὶ ἡμᾶς ἐνταῦθα χοροῦ· οὐ μὴν ἀλλ' ὑπὲρ γε τῆς ἀληθείας διὰ πάντων ἐθέλω τὸν λόγον ἐξακριβῶσαι, ὅπως καὶ γνῶς οἷός ὢν ἐμὲ νοθετεῖς, τῆς παροιμίας σοι λεγοῦσης αἰπολεῖν. Σκόπει δὴ καὶ ἑτέραν ἀπολογίαν ἀνδρὸς σοφοῦ, ὃς τοσοῦτον ἀπέχει τοῦ κομπάζειν ὥστε καὶ τοὺς σοφιστὰς ἤλεγχε περιῶν ὡς μάτην θρασυνομένους. λέγει τοίνυν τοῖς Ἀθηναίοις ἀπειλῶν ὡς, ἐὰν αὐτὸν ἀποκτείνωσιν, ἕτερον τοιοῦτον οὐχ εὐρήσουσι. καὶ ταῦτα εἰς ἀξιοχρεῶν ἀναφέρει τὸν θεὸν τὸν ἐν Δελφοῖς. καὶ ἐγὼ οἶμαι, φησὶν, οὐδὲν πῶ ὑμῖν μεῖζον ἀγαθὸν γενέσθαι ἐν τῇ πόλει ἢ τὴν ἐμὴν τῷ θεῷ ὑπηρεσίαν. τοιαῦτ' ἄττα ἐστὶν ἐν ἀπολογίᾳ Σωκράτους. καὶ γὰρ τοι καὶ ἐάλω διὰ ταῦτα, φαίης ἂν. καὶ μετέγνωσάν γε οἱ καταγνόντες, φαῖεν ἂν οἱ γε ἀπ' ἐκείνων. νῆ Δί' ἀλλ' οὐκ εἶπε τούτους τοὺς λόγους Σωκράτης αὐτός. ἔστω τοῦτο. ἀλλ' εἰ τὰ μάλιστα αὐτὸς μὲν μὴ εἶπεν, ἕτερος δὲ ὁμότιμος εἶρηκεν ὡς ἐκεῖνῳ προσήκοντας, εἰς ταυτὸν ἀφικνεῖται. φημὶ δ' ἐγὼ καὶ διὰ βίου Σωκράτη μεγαλαυχεῖσθαι, καὶ εἰ τοὺς πολλοὺς λέληθεν. ἢ τί νομίζεις εἶναι τὴν πολλὴν εἰρωνεῖαν αὐτοῦ; ἐγὼ μὲν ἡγοῦμαι ὅτι τοῖς πολλοῖς ἐκεῖνος ὥσπερ παισὶ διελέγετο, ὡς ἀληθῶς προσπαίζων τε καὶ ὡς εὐηθικοῖς οὕτω προσφερόμενος. οὐκοῦν ὅτε σπουδῇ μὲν οὐκ ἐθαύμαζεν, οὐτ' ἔφασκεν, οὐδ' αὖ διεννοεῖτο περὶ ἑαυτοῦ ὡς τῷ ὄντι οὐδενὸς ἀξίου, φαίνεται δ' ὅμως τοῖς ῥήμασι τούτοις χρώμενος, ἄλλο τι ἢ περιλείπεται ὡς οὐδενὸς ἀξίων ὄντων πρὸς ἑαυτὸν φαίη γ' ἂν τις οὕτως συμβαίνειν; καὶ δὴ τὸν μὲν Σωκράτη, εἰ βούλει, παρίημι, τὸν δὲ Ἰφικράτη σκόπει, ἄνδρα οὐ μεθόριον ῥήτορος καὶ στρατηγοῦ, ἀλλ' ἀμφοτέρων ἐφικνούμενον. ἄρ' οὖν διηλθές ποτ' αὐτοῦ τὴν ἀπολογίαν τὴν ὑπὲρ τῆς δωρεᾶς; καίτοι τίθει μὲν, εἰ βούλει, Λυσίου τὸν λόγον εἶναι, τίθει δ' Ἰφικράτους, εἰ τοῦτο αἰρεῖ. [35]

385 ἔστι τοίνυν οὐδὲν οὕτω τοῦ παντὸς ἀγῶνος ἐπιφανὲς ὡς τὸ φρόνημα, ὃ δὴ καὶ ποιεῖ κρεῖττω Λυσίου τῶν πολλῶν εἶναι τὸν λόγον. λέγει γὰρ ἄλλα τε δὴ τοῖς Ἀθηναίοις, οὐ τῆς σῆς ψυχῆς, καὶ εἰ, φησὶν, ἑπτὰ ὑμῖν ἦσαν τοιοῦτοι στρατηγοὶ οἷός ἐγώ, ἀοίκητος ἂν ἦν ἡ Λακεδαιμόν. καὶ μνησθεῖς Ἀρμοδίου καὶ Ἀριστογείτονος, οὓς Ἀθηναῖοι πρῶτους ἀπάντων τῶν εὐεργετῶν ἦγον,

ἢ παραλαβεῖν ἂν αὐτοὺς φησιν, ἢ ὑπ' ἐκείνων παρακληθῆναι, εἰ κατ' ἐκείνους ἐγένετο. καὶ ὑμεῖς μὲν, φησὶν, οἴεσθε, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, παρ' ὑμῶν ταῦτά μοι γράμματα καὶ τὴν στήλην εἶναι τι σεμνὸν, ἐμοὶ δὲ στήλη οὐρανομήκης ἔστηκεν ἐν τῇ Πελοποννήσῳ μαρτυροῦσα τὴν ἀρετὴν. εἰς τοσοῦτον δὲ ἀφικνεῖται τῆς παρρησίας ὥστ' ἀμφοτέροις ἑαυτὸν ἀντεξετάζει τοῖς στρατηγοῖς, καὶ τοῖς τῶν πολιτῶν καὶ τοῖς τῶν πολεμίων. καίτοι πρὸς θεῶν εἴ σε σύμβουλον τότε ὁ Ἴφικράτης παρεκαθίσατο μέλλων ἀπολογήσεσθαι, πότερον αὐτῷ συνεβούλευσας τοῦτον ἀπολογεῖσθαι τὸν τρόπον, ἢ πεσόντα εἰς γόνυ ἰκετεύειν τοὺς δικαστάς; ἄρ' οὖν περὶ μὲν τῆς δωρεᾶς ἀπολογούμενος παρρησίᾳ τινὶ χρώμενος φαίνεται, κινδυνεύων δ' ὑπὲρ τῆς ψυχῆς ὑπ' Ἀριστοφῶντος μετέθετο; ἀλλὰ κάκεῖ τὴν φύσιν διεσώσατο. ἐρόμενος γὰρ τὸν Ἀριστοφῶντα, ὡς φασι, σὺ δ' αὐτὸς εἰ κύριος ἦσθα τῶν νεῶν, πότερον προὔδωκας ἂν, ἢ οὐ; ἐπειδὴ ἀπέφησεν ὁ Ἀριστοφῶν, εἶτα σὺ μὲν οὐκ ἂν προὔδωκας ὡν Ἀριστοφῶν, Ἴφικράτης δὲ προὔδωκεν; ἔτι τοίνυν ἐνὸς ῥήματος τῶν ἐκείνου μνησθεὶς ἐπ' ἄλλο τι τρέψομαι. λέγεται γὰρ ἐν Αἰγύπτῳ παρατάττων καὶ μελλούσης ἔσεσθαι τῆς μάχης φάναι πρὸς τοὺς παρόντας ὅτι αὐτῷ τὰ μὲν ἄλλα ἐπιεικῶς ὑπάρχοι πάντα, ἐν δὲ ἀπείῃ τὸ μέγιστον. ἐρομένου δέ τινος τί τοῦτο λέγοι, Ὅτι, ἔφη, τὸ τοῦ Ἴφικράτους ὄνομα οὐκ ἴσασιν οἱ πολέμιοι, ὃ πρὸς τοὺς ἐν τῇ Ἑλλάδι κινδύνους μέγιστον εἶναι φάρμακον αὐτῷ. ἀκούω δὲ καὶ τὴν Ἐπαμεινώνδα πρὸς Θηβαίους ἀπολογίαν ἔτι ὑπὲρ τὴν τοῦ Ἴφικράτους γενέσθαι· καὶ τί ταῦτα θαυμάζοι τις ἄν; Ἀλλ' ἐμὲ πρῶην ἀνὴρ ἐταῖρος, ὃς οὕτως καθῆστο μάλα πλησίον, ζωγράφου τι ἐπίγραμμα ἐξεδίδασκε τοιοῦτον Εἰ καὶ ἄπιστα κλύουσι λέγω τάδε, φημί γὰρ ἤδη τέχνης εὐρῆσθαι τέρματα τῆσδε σαφῆ χειρὸς ὑφ' ἡμετέρης, ἀνυπέρβλητος δὲ πέπηγεν οὖρος. ^[5]

386 ἀμώμητον δ' οὐδὲν ἔγεντο βροτοῖς. εἴτ' ὦ πρὸς τοῦ Διὸς τὸν μὲν δεῖνα τὸν γραφέα ἡξίους τοσαύτας ὑπερβολὰς περὶ αὐτοῦ λέγειν καὶ παρρησιάζεσθαι, ὥ καὶ σιγῇ τὸ αὐτοῦ περαίνειν ἐκ τῆς τέχνης ἦν, ἄνθρωπον δὲ ἐν ὀλίγοις ἐξεταζόμενον, οὐδὲν γὰρ ἄλλο λέγω τὰ νῦν περὶ τῶν ἑαυτοῦ λόγων, καὶ ὅσονοῦν παραφθέγγασθαι θαυμαστόν τί σοι καὶ δεινὸν κατεφάνη; ἄκουε δὴ καὶ ἑτέρου ζωγράφου, ὡς μὲν σὺ φαίης ἂν, ἀλαζονευομένου, ὡς δὲ οἱ ταῦτα δεινοὶ λέγουσιν, οὐ μεῖζον ἢ προσῆκον φρονήσαντος. λέγει δὲ τί; Ἡράκλεια πατρίς Ζεῦξιν δ' ὄνομ'· εἰ δέ τις ἀνδρῶν ἡμετέρης τέχνης πείρατά φησιν ἔχειν, δείξας νικάτω· δοκῶ δὲ, φησὶν, ἡμᾶς οὐχὶ τὰ δευτέρ' ἔχειν. καὶ τοῦτο τὸ ἐπίγραμμα οὗτ' ἐκεῖνος ἀπώκνησεν ὡς θρασὺ οὔτε τις αὐτῷ τῶν ἐταίρων ἀπαλεῖψαι συνεβούλευσεν, ἐπειδὴ γε ἐποίησεν. οἷον δ' αὖ καὶ τότε ἔρεξε καὶ ἔτλη ὁ ὑβριστὴς ἐκεῖνος ἐγγράψαι. ποιήσας γὰρ αὖ τὴν τῆς Ἑλένης εἰκόνα προσπαρέγραψε τὰ τοῦ Ὀμήρου ἔπη Οὐ νέμεσις Τρῶας καὶ ἑὺκνήμιδας Ἀχαιοὺς τοιῇδ' ἀμφὶ γυναικὶ πολὺν χρόνον ἄλγεα πάσχειν, ὥσπερ τὸ αὐτὸ ποιοῦν εἰκόνα τε Ἑλένης ποιῆσαι καὶ τὸν Δία Ἑλένην αὐτὴν γεννῆσαι. Καὶ δὴ σοι τοὺς μὲν ζωγράφους ἐὼ χαίρειν· ἀλλ' ἔγωγε κωμωδιοποιοῦ τινος ἤκουσα σεμνολογουμένου θαυμαστὰ οἶα. καίτοι ἑάν τις ἔρηται τοὺς τῆς κωμωδίας ποιητὰς ἐφ' ὅτῳ μέγα φρονοῦσι, φαῖεν ἂν, οἶμαι, ὅτι γέλῳτα κινουῖσιν, ὥσπερ καὶ αὐτῶν τις ὠμολόγηκεν οὐδενὸς ἐρωτῶντος. ἀλλ' ὅμως καὶ οὗτοι χωρὶς ἀξιοῦσιν εἶναι τὰ τε τῶν ἀστειῶν σκώμματα καὶ τὰ τῶν πολλῶν· καὶ τις αὐτῶν ἐν ἀρχῇ τοῦ δράματος μεγαλαυχούμενος ὡς προφήτης προαγορεύει τοιάδε Ἀφυπνίζεσθαι χρὴ πάντα θεατὴν, ἀπὸ μὲν βλεφάρων αὐθημερινῶν ποιητῶν λῆρον ἀφέντα, ὥσπερ ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ μέλλων ἅπαντας σοφούς τε καὶ σπουδαίους ποιήσιν. ^[35]

387 διδάξας δὲ τοὺς Χείρωνας προσπαράγραφει πάλιν αὖ μάλα ὑπερηφάνως ἐπὶ τελευτῆς „Ταῦτα δυοῖν ἐν ἑτοῖν ἡμῖν μόλις ἐξεπονήθη“, τοῖς δ' ἄλλοις ἐν ἅπαντι βίῳ προτιθέναι φησὶ ποιηταῖς μιμεῖσθαι, δηλονότι ὡς οὐδένα ἐφιζόμενον. ἕτερος δ' αὐτῶν Ἡρακλέους ὀργὴν τιν' ἔχων φησὶ μεγίστοις ἐπιχειρεῖν· καὶ πάλιν προελθὼν ἀκόλουθον τούτῳ ῥῆμα ἐπιτίθησι Τοιόνδ' εὐρόντες ἀλεξίκακον τῆς χώρας τῆσδε καθαρτὴν. οὐκ οὐκ δεινὸν, ὦ γῆ καὶ θεοί, Ἀριστοφάνη μὲν τὰ

ἑαυτοῦ σκώμματα τοῖς Ἡρακλέους ἔργοις ἐπιχειρεῖν ἀπεικάζειν, τοὺς δὲ τῶν σπουδαίων, ὃ κἂν αὐτὸς ἐκεῖνος δοίη, λόγων ποιητὰς τοὺς ἑαυτῶν λόγους τοῖς ἐτέρων ἀξιοῦν παραβαλεῖν ὑβριστικόν τι δοκεῖν εἶναι σοὶ κριτῇ; κἀκεῖνος μὲν κωμωδίαν τινὰ τῶν αὐτοῦ σεμνύνων ἐτέρωθι, Σπένδων πόλλ' ἐπὶ πολλοῖς ὄμνυσιν τὸν Διόνυσον μὴ πώποτ' ἀμείνον' ἔπη τούτων κωμωδικὰ μηδέν' ἀκοῦσαι. σὺ δὲ τὸν τῇ θεῷ καὶ σὺν τῇ θεῷ λόγον ποιηθέντα οὐδ' ἀνωμότως συνεχώρησας ἐπαινέσαι, καὶ ταῦτα ἀπὸ στόματος μόνον. καὶ σιωπῶ τοὺς ἐτέρους· ἀλλ' ἴν' ἐπ' αὐτοφώρῳ λάβῃς σεαυτὸν ὑβριστὴν ὄντα καὶ συκοφάντην καὶ περιέργον, ἐξέτασον τίς ἦν ὁ τὸν αὐτοῦ λόγον οὕτως ἐπαινέσας ὥστε ἄντικρυς ἐν αὐτῷ ἐκείνῳ περὶ αὐτοῦ διαλέγεσθαι, ὥσπερ ὁ τῆς κωμωδίας ποιητῆς περὶ τοῦ δράματος, τοῦτο μὲν ἀρχόμενος τοῦ προοιμίου ὑπισχνούμενος ἀξίως ἐρεῖν καὶ τοῦ πράγματος καὶ τοῦ χρόνου τοῦ διατριφθέντος αὐτῷ περὶ τὸν λόγον, καὶ πρὸς γ' ἔτι προστιθεὶς ὅτι καὶ παντὸς ὃν τυγχάνει βεβιωκώς· τοῦτο δ' ἐν τοῖς τελευταίοις ὥσπερ εἰς ἀγῶνα καὶ ἄμιλλαν ἅπαντας προκαλούμενος, ὡς οὐδένα ἂν οὐδ' ἐγγὺς ἐλθόντα. καίτοι τί φήσεις; πότερά ἐκείνῳ μείζον ἐπὶ τοῖς αὐτοῦ προσῆκον φρονεῖν, ἢ 'κεῖνῳ μὲν ἐξεῖναι καὶ μείζον τοῦ δέοντος, ἐμοὶ δὲ μὴδ' ὅσον ἄξιον; κἀκεῖνῳ μὲν εἰς αὐτοὺς τοὺς λόγους ἐγγράφειν ἃ φρονεῖ περὶ αὐτῶν, ἐμοὶ δὲ μὴδ' ὅσον λόγου ἔξω παραφθέγγεσθαι; καὶ κωμωδοῖς μὲν καὶ τραγωδοῖς καὶ τοῖς ἀναγκαίοις τούτοις ἀγωνισταῖς ἴδοι τις ἂν καὶ τοὺς ἀγωνοθέτας καὶ τοὺς θεατὰς ἐπιχωροῦντας μικρόν τι περὶ αὐτῶν παραβῆναι, καὶ πολλάκις ἀφελόντες τὸ προσωπεῖον μεταξὺ τῆς Μούσης ἢ ὑποκρίνονται δημηγοροῦσι σεμνῶς· σὺ δ' ἡμῖν οὐδὲ τοσοῦτον μετέδωκας ἀναπνεῦσαι, καὶ ταῦτα ὦν οὐδεὶς, ἀλλ' ἀγαπᾷ σοὶ προσῆκον, εἰ καὶ ἐν οἰκέτου τάξει παρῆσθα τοῖς γιγνομένοις. ^[5]

388 Τί καὶ φήσεις πρὸς θεῶν εἴ τις ἔροϊτό σε; ἐπαχθῇ νῆ Δί' αὐτὰ εἶναι καὶ φορτικά; οὐκοῦν εἰ μὲν τοῖς πολλοῖς, τί οὐχ οὗτοι δυσχεραίνουσιν; εἰ δὲ σοί, τί καταφεύγεις ἐπὶ τοὺς πολλούς; οἱ γὰρ πολλοὶ οὗτοι σχεδόν τι εἴς τις ἀναφαίνεται, βάσκανος καὶ οὗτος, εἰ δὲ μὴ, ψυχρὸς γε. καὶ μὴν εἰ μὲν καὶ αὐτὸς ἐπῆνεις τὸν λόγον, κατὰ νοῦν ἦν σοὶ τὰ λεχθέντα. οὐ γὰρ δὴ πού σου αὐτῷ μὲν ἡξίους μετεῖναι τῆς ἐπὶ τοῖς ἐμοῖς ἡδονῆς, ἐμὲ δ' αὐτὸν ὁρῶν γανύμενον συμφορὰν ἐποιοῦ. εἰ δὲ παρῇ σε τὸ τοῦ λόγου κάλλος, εἰκότως ὑφ' ἡμῶν ταῦτα ἐλέγετο. ἐπ' αὐτοῖς τοίνυν οἷς παρεφθεγξάμην ποτέρος διετέθης; εἰ μὲν γὰρ καὶ αὐτὸς ἐδυσχέρανας, διὰ τοῦτο ἐλέγοντο, ἵνα ἀχθεσθῇς. οὐ γὰρ δὴ πού σου μὲν ζημίαν ποιεῖ ἐμοῦ τοῖς ἐμαυτοῦ χαίροντος, ἐγὼ δ' οὐ ποιήσομαι κέρδος, ἂν σὺ λυπῇ διὰ ταῦτα. ἀλλὰ μὴν εἴ γε ἀπεδέξω τὰ λεχθέντα, πῶς αἰτιᾶ νῦν περὶ ὧν τότε ἦσθα σύμψηφος, ἢ ποτέρου κατηγορεῖς ὅταν οὕτως ἔχῃς; φαίνει γὰρ οὐχ ἥττον σεαυτοῦ. οὐ τοίνυν μόνον κατ' ἄνδρας ὅλως καὶ πρὸς τὴν ἀξίαν εὐρεθήσεται τὰ τοιαῦτα κρινόμενα, ἀλλὰ καὶ πρὸς τοὺς καιροὺς καὶ πρὸς τὴν τῆς προφάσεως αἰεὶ προσθήκην. οἷον εἴ τις ὕβρει καὶ ὑπερηφανίᾳ τοὺς τοιοῦτους λόγους προαιρεῖται, ἢ τοὺς πολλοὺς ἐξεπίτηδες ἀτιμάζων καὶ τοῦ μηδενὸς ἀξίους ἡγούμενος, ἢ καὶ ὅπερ ἀρτίως εἶπον, ἔνεκ' οἰκείου τινός, οἷους ἐγὼ τινὰς εἶδον ἤδη τὰς ὀφρὺς ἀνεσπακότας καὶ βαδίζοντας ὥσπερ δεσπότας τῶν ἐντυγχανόντων, καὶ καταπεπλασμένους οὕτω τὸν βίον ὥστε πλήττειν εὐθέως τοὺς ἀπαντῶντας, τοῖς μὲν τοιοῦτοις δίκαιον οἶμαι νεμεσᾶν καὶ νομίζειν τῆς Γοργείας κεφαλῆς ἀπογόνους τινὰς εἶναι καὶ οὐ τὰ κάλλιστα ἀπολελαυκέσαι τῶν λόγων οὐς προΐστανται. ὅστις δὲ τὸν μὲν ἄλλον βίον οὕτω μέτριον καὶ κοινὸν ἥρηται, ὥστ' ἀπ' αὐτοῦ τούτου μάλιστα γινώσκεσθαι καὶ τοῦτ' εἶναι σύμβολον αὐτοῦ, εἰ μὴ καὶ νῦν ἔλαθόν τι μείζον εἰπὼν, καὶ δεῖ παραιτήσασθαι, ἢνίκ' ἂν δὲ ὁ θεὸς κινήσῃ, τότε καὶ περὶ αὐτοῦ τι φθέγγεται, καὶ ταῦτα ἄττα ποτέ ἐστι, καὶ φθεγξάμενος παρ' αὐτὸν τὸν ἀγῶνα καὶ τὸν καιρὸν, ἢνίκ' οὐδενὸς ἄλλου μεμνησθαι πλὴν τῶν λόγων εἰκὸς ἐστίν, εἴτ' ἀπηλλάγη, τί τούτῳ ταῦτ' ὀνειδίζοι τις ἄν; σὺ δ' ὦ πρὸς Διὸς τοσαύτην εἰπέ μοι σχολὴν ἦγες, ὥστ' ἀφείς ἐκεῖνα τὰ φάσματα μικρὰ καὶ τοῦ μηδενὸς ἄξια ὥσπερ οἱ ὄρνιθες παρεξέλεγες, ἵνα ἀπίης ὥσπερ ἔρμαιον ἔχων ὃ κακῶς ἐρεῖς;

φάθι δὴ με καὶ τοῦτο φιλανθρωπία πεποιηκέναι, ἵνα μὴ παντάπασιν ἀθυμῆσης, ἀλλ' ἔχῃς ἐφ' ὅτῳ βουλήσει ζῆν. ^[10]

389 ἦν γὰρ, ὡς ἔοικε, σοί τι πυθόχρηστον, ὅταν πάντας ἐπαινέσης ἀπολωλέναι. ὥστ' ἄποινα ὀφείλεις μοι, καὶ εἰ τοῦτ' αἰτιᾶ, δικαίως αἰτιᾶ. ἢ καὶ τὴν Πυθίαν αὐτὴν καὶ τοὺς χρησμολόγους, ὅταν αὐτοματίζωσιν, ἀκριβῶς ἐξετάξεις ἐπιτηρῶν καὶ σχῆμα καὶ βλέμμα, καὶ εἴ τί σοι δόξουσι λέγειν θρασύτερον, εἴτ' αὐτοῖς ὕστερον ἐγκαλεῖς; ἄθλιε καὶ πόρρῳ θεῶν, ἅπαντα ταῦτα ἦν τοῦ καιροῦ; Ἀναμνήσω δέ σε καὶ Ξενοφώντος, ὃς περὶ τοῦ Κύρου τοῦ μεγάλου διαλεγόμενος τὸν μὲν ἄλλον χρόνον εὐσταλῇ φησι καὶ κόσμιον αὐτὸν εἶναι καὶ ἥκιστα ἀλαζόνα, ἡνίκα δ' εἰς τοὺς ἀγῶνας ἴοι καὶ ὑποθερμαίνοιτο, οὐδὲν μικρὸν λέγειν οὐδ' ὑποστέλλεσθαι, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν καὶ τοὺς στρατιώτας ἐξαίρειν. εἰκότως· ἐὰν γὰρ, ὦ τᾶν, ἐξέλης τὸ κέντρον ἐκ τῆς ψυχῆς, ἀνήρηκας τὸ τῆς ἀνδρείας ἐφόδιον. κάμῃ οὕτως ἐξέταζε, καὶ ἔτι μεῖζον προστίθει· εἰ μὴ μέλλων ἀγωνιεῖσθαι, ἀλλ' ἐμβεβηκῶς, ἀγωνιζόμενος, εἰ παρ' αὐτὴν τὴν χρεῖαν, εἰ τοῦ κρείττονος ὦν, εἰ ζέοντος τοῦ λόγου, εἰ πρῶτος μὲν αὐτὸς ἐλαυνόμενος, εἴτα τοὺς πολλοὺς τῷ αὐτῷ κέντρῳ κινῶν, ταῦτα παρεφθεγξάμην ἐπιστροφῆς ἔνεκα καὶ κοινῆς ὠφελείας τῶν ἀκουόντων, ὃ καὶ τῶν προοιμίων ἐπαινοῦμεν καὶ προσδεῖν αὐτοῖς φαμέν. κἂν εὕρισκῃς ἃ λέγω προσόντα, τόλμησον εἰπεῖν, οὐχ ὅδ' ἄνευ θεοῦ τάδε μαίνεται, ἀλλὰ παρούσης τῆς Ἀθηνᾶς, ἥ τὰ κράτιστα τῆς σωφροσύνης ἀνεῖται. ^[35]

390 ἦκουσας δέ που καὶ Ὀμήρου περὶ ἀγωνιστῶν λέγοντος Μαίνεται δ' ὡς ὅτ' Ἄρης ἐγχέσπαλος, ἡ ὀλοὸν πῦρ οὖρεσι μαίνεται βαθέης ἐν τάρφεσιν ὕλης, ἀφλοισμὸς δὲ περὶ στόμα γίγνεται καὶ οἶσθα δὴ τὰπὶ τούτοις, ἵνα σοι καὶ χαρίσωμαι. νῆ Δί' ἀλλὰ βάρβαρος οὗτος καὶ κατέχειν αὐτὸν οὐ δυνάμενος. τὸν δ' ἔτερον τί φῶμεν, τὸν κάλλιστον τῶν Ἀχαιῶν; οὐκ ἀναμνησθήσει πῶς αὖ καὶ τοῦτον ὀπλίζει μετὰ τὴν ἀπόρρησιν τῆς μήνιδος; Ἐν δὲ μέσοισι κορύσσετο δῖος Ἀχιλλεὺς, τοῦ καὶ ὀδόντων μὲν καναχὴ πέλε· τῷ δέ οἱ ὅσσε λαμπέσθην ὥσει τε πυρὸς σέλας, ἐν δέ οἱ ἦτορ δῦν' ἄχος ἄτλητον· ὁ δ' ἄρα Τρωσὶν μενεαίνων δύσατο δῶρα θεοῦ. ὁρᾷς ὅτι πάντα ὁμοῦ τῷ ἀνδρὶ προστίθῃσιν, ὀδόντων κρότον, πῦρ ἐν ὀφθαλμοῖς, ὀργὴν εἰς τοὺς πολεμίους, λύπην ἐπὶ τῇ συμφορᾷ, καλλωπισμὸν εἰς τοὺς συστρατιώτας. Ἐνυοῦς μὲν δὴ καὶ Ἐνυαλίου χορευταὶ τοῦτον ἴστανται τὸν τρόπον, οὕτε τὴν γνώμην ἀτρεμεῖν δυνάμενοι, πολὺ δὲ ἦττον ἔτι τῷ χεῖρε ἀτρεμίζοντες, κινεῖται δὲ ἄτοπόν τινα κίνησιν καὶ τὰ χεῖλη καὶ πᾶν μέρος τοῦ σώματος, καὶ τις αὐτοὺς θαυμαστὴ κατέχει κρᾶσις λύπης, ὀργῆς, ἐπιθυμίας, λογισμοῦ· οἱ κἂν εἰς λόγους ἔρχωνται, μετὰ τῶν ἔργων τοιαυτὰ λέγουσιν „Ἄσσον ἴθι“ καὶ Δυστήνων δέ τε παῖδες ἐμῷ μένει ἀντιώωσι· τοὺς δὲ Ἑρμοῦ τε καὶ Μουσῶν χορευτὰς, περὶ οὓς τὰ τῶν πτερωτῶν λόγων κάλλη τε καὶ τολμήματα Ζεὺς ὁ θεῶν βασιλεὺς ἔταξεν εἶναι, πότερα εἰς γῆν κάτω βλέποντας ὥσπερ τοὺς Ἑρεμβοὺς οὕτως ἀξιώσεις ἐπιδείκνυσθαι τὰ σφέτερ' αὐτῶν ἔργα, μηδὲν τῶν κανθηλίων διαφέροντας, μέσους ἐγρηγορότων καὶ καθευδόντων, ἡ μηδὲν ἀμβλυτέρους ὄντας φαίνεσθαι τῶν ἐκ Κορυβάντων ἢ τινος ἄλλου δαίμονος θερμοῦ κατεχομένων, ἀλλ' ἅμα τῷ μέλει κινεῖσθαι τὰ γινόμενα; ἀλλὰ τοῦ μὲν Διομήδους οὐκ αἰτιᾶ τὴν κόρυν οὐδὲ τὴν ἀσπίδα, πῦρ ἀφιεῖσαν, ὡς φησιν Ὀμηρος, ἀλλὰ καὶ θαυμάζεις καὶ μεγάλων αὐτὸ ποιεῖς σύμβολον, ὦν δ' ἐξ αὐτῆς τῆς κεφαλῆς ἀνίησι τὸ πῦρ ἢ θεὸς, τούτοις οὐδὲ συγγνώμης μεταδίδως; καὶ ποίας μάχης τοσαύτην θέρμην φήσεις ἡγεῖσθαι, ὅσην τῶν ἐμψύχων λόγων καὶ ἀληθινῶν; πάντα μὲν γὰρ ἴσως κατὰ Δαρεῖον τὸ πῦρ ἐκόσμησε, καὶ οὐ δυνατοῦ μᾶλλον τὸ ῥῆμα ἢ ἀνδρὸς σοφοῦ, λόγων δ' αὕτη πηγὴ μία, τὸ ὡς ἀληθῶς ἱερὸν καὶ θεῖον πῦρ τὸ ἐκ Διὸς ἔστιν, ἐφ' ᾧ καθεύδειν οὐκ ἔνι δὴ που τὸν τετελεσμένον τε καὶ εἰς τὸ μέσον φερόμενον. ^[5]

391 σὺ δὲ τηνικαῦτα ἀξιοῖς σκοπεῖν εἰς σέ καὶ τοὺς σοὺς ὀφθαλμοὺς, δεδοικότα ὥσπερ παῖδα μή τι γρύζειεν ὃ σοὶ τινα ἀηδίαν οἴσει. καὶ τίθης οὐχὶ τῷ χειμάρρῳ ὄρια, ἀλλὰ τῷ Νείλῳ, καὶ ταῦτα ὁμοῦ τῷ μεγέθει τὴν συμμετρίαν ἔχοντι. οὐκ οἶσθ' ὅτι ὥσπερ τὰ παρ' Ἡφαίστου ὄπλα αὐτὰ καθ'

αὐτὰ κινούμενα ἀνὴρ ἐκεῖνος ἐποίησεν; οἶμαι δέ που καὶ τοὺς τοῦ Ἀπόλλωνος ὁῖστούς αὐτοὺς ἐφ’ αὐτῶν ἐπηχῆσαι συνοργισθέντας αὐτῷ. οὕτω κὰν τοῖς ἀγῶσι τοῖς περὶ τοὺς λόγους τοὺς περὶ τῶν θεῶν πολλὰ τοιαῦτα αὐτῶν τῶν λόγων ἰδίᾳ κινουμένων ὥσπερ ἔκφορα γίγνεται, καὶ τινα ἡχὴν παρέχεται τότε ὁ λόγος ἀναγκαίαν καὶ ἀκόλουθον τῇ ῥύμῃ καθάπερ βέλος τι σὺν ῥοίζῳ φερόμενον. δέδοικα μὲν οὖν μὴ παρὰ κωφὸν λέγω καὶ τινα τρόπον ἐξορχῶμαι δεικνὺς ἀμυήτῳ τὰ ἱερά· ὅμως δὲ ὥσπερ ἐν μύθῳ τις ἀπόρρητος λόγος τοῖς μὲν ἀκούειν δυνατοῖς εἰρήσεται, σοὶ δὲ οὐδὲν μᾶλλον. λέγω γὰρ οὖν ὡς ἐπειδὰν περιέλθῃ τὸ τοῦ θεοῦ φῶς, καὶ τὸ λεγόμενον δὴ τοῦτο ἀστράψῃ δι’ ἄρματος, οἷα δὴ ταῖς Μούσαις ἄρματα οἱ ποιηταὶ δεδῶκασιν, καὶ κατάσχη τὴν ψυχὴν τοῦ λέγοντος, ὥσπερ τι πῶμα παρελθὼν ἐξ Ἀπόλλωνος πηγῶν, εὐθύς μὲν τόνου καὶ θερμῆς ἐνέπλησε μετ’ εὐθυμίας, ἦρε δὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἄνω καὶ τὰς τρίχας διέστησε, βλέπει δὲ οὐδ’ εἰς ἓν ἄλλο ὁ τοιοῦτος, εἴτε χορευτὴν εἴτε βάκχον βούλει λέγειν, οὔτε παρὸν οὔτε ἀπὸν, ἀλλ’ ἢ πρὸς αὐτοὺς τοὺς λόγους καὶ τοὺς ταμίας αὐτῶν, ὥσπερ οἱ πρὸς τοὺς ἄλλο τι ὀρέγοντας ἑαυτοῖς βλέποντες, καὶ ταῦθ’ ὅταν ἐξ ὑψηλῶν προτείνωσι, καὶ τι ἔπος, φησὶ, προέηκεν ὅπερ ἄρρητον οὐ φορητὸν ἦν—φέρει γὰρ ὁ καιρὸς πόλλ’ ἅ τις οὐκ ἂν ἐννοήσκειν ἰδιώτης τῶν τοιούτων ἀγώνων—καὶ οὐκ ἔστιν ἀνέντα τὴν γνώμην οὐδ’ ὑποθέντα ἑαυτὸν τοῖς ἀκροαταῖς, ὃ προσήκει κέντρον τῶν λόγων διασώσασθαι, ἀλλ’ ἡ θερμὴ καθάπερ τι φάρμακον μόνῃ δὴ παραπέμπει καὶ κατευθύνει καθάπερ ναῦν τὸν λόγον καὶ τοῖς ἐναντίοις χώραν οὐ δίδωσιν. ^[10]

392 ἡνίκ’ ἂν δὲ αὕτη προλίπη, ὑπορρεῖ τὰ τῶν λόγων καὶ τὰ τῆς νάρκης νικᾷ, καὶ ἀνάγκη δὴ κάτω φέρεσθαι τὸν τοιοῦτον ῥήτορα ὑπὸ τῆς ἀμβλύτητος ἀποψυχόμενον, καθάπερ τινὰ ἀετὸν τῶν πτερῶν ὑφίεντα. Ἔχω δέ σοι καὶ λόγον τινὰ ἱερὸν διελθεῖν, ἀκούσας νύκτωρ οὐ πάλα παρὰ τοῦ τῶν κρειττόνων, οἷόν ἐστι τὸ χρῆμα τῆς θείας μανίας. εἶχε δὲ πῶς ὧδε ὁ λόγος. ἀνάγκη τὸν νοῦν, ἔφη, κινηθῆναι τὴν πρώτην ἀπὸ τοῦ συνήθους καὶ κοινοῦ, κινηθέντα δὲ καὶ ὑπερφρονήσαντα θεῷ συγγενέσθαι καὶ ὑπερέχειν. καὶ οὐδέτερόν γε, ἔφη ὁ διδάσκων, θαυμαστόν. ὑπεριδὼν τε γὰρ τῶν πολλῶν ὁμιλεῖ θεῷ θεῷ τε ὁμιλήσας ὑπερέχει. τάδε μὲν σοι τῆς ἱερᾶς, ὡς οἱ ποιηταὶ καλοῦσι, νυκτὸς ἀπομνημονεύματα διὰ κεράτων μὲν ἦκοντα, στιλπνότερα δὲ ὡς ἀληθῶς ἐλέφαντος παντός. ὥστ’ εἰ καὶ μηδὲνα μὴδ’ ἄφ’ ἑνὸς εἵδους εἶχομεν εἰπεῖν ἐπ’ αὐτῷ τι φρονήσαντα, μὴδ’ ἦν ἀναγκαῖον τῶν λόγων τὸ τοιοῦτον πάθημα, ἡμᾶς δ’ εἰς ταύτην ὁ θεὸς νῦν ἦγεν, οὐκ ἂν τὰ πρεσβεῖα δὴ που συμφορὰν ἐποιούμεθα. σὺ δ’ αἰτιᾷ τὸ σύμβολον αὐτοῦ τοῦ ῥήματος. ἢ πρὸς θεῶν ἀκροατὴς μὲν οὐχ ὅστις σφόδρα σῶφρων, ἀλλ’ ὅστις ἐπίσταται κινεῖσθαι βέλτιστος καὶ ὅστις ἀπαντᾷ τοῖς λεγομένοις, ῥήτωρ δὲ οὐχ ὁ θερμότατος καὶ πρῶτος αὐτὸς αὐτοῦ συνειδὲς ἄριστος, ἀλλ’ ὅστις ἡττᾶται τῶν ἀκρωμένων, ἢ παρ’ ἐκείνων δεῖται μαθεῖν ὅποῖ’ ἅττα ἐστὶν ἃ λέγει; σκόπει δὴ καὶ τοῦτο. φημί γὰρ αὐτῶν ἔνεκα τῶν λόγων συμβαίνειν ἀνάγκην πολλάκις παραφθέγγασθαι τὸν γε δὴ καθαρῶς ἀπλοῦν καὶ φιλάνθρωπον· εἰ δὲ μὴ, τοὺς πολλοὺς ἐκφεύγειν ἐστὶν ἃ τῶν κρειττόνων μὴ λαθεῖν. ^[35]

393 οἷόν τι λέγω, ἔστι κάλλη περὶ λόγους, ὡσαύτως δὲ περὶ ποίησιν, καὶ τινες ἰδέαι καὶ πόρρω καὶ ἐγγὺς ἀλλήλων, ἃς ἅμα μὲν πάσας λαβεῖν οὐ ῥάδιον, μέρος δὲ ἕκαστος ἀποτεμώμενος κατὰ τοῦτο ἡὐδοκίμησεν· Ὅμηρον δὲ, εἰ βούλει, ποιητῶν ἐξαίρει λόγου. ὅταν οὖν τις ἀγώνισμα ποιήσῃ διὰ πάντων τῶν καλῶν τούτων διεξελθεῖν καὶ πάσας μίξεις μῖξαι περὶ τοὺς λόγους, καὶ πρῶτον μὲν τὰ ἥθη πρέποντα τοῖς καιροῖς ἀποδοῦναι, ἔπειτα τὰς συζυγίας, οὗ μὲν ἀκριβείας δεῖ, ἐνταῦθα ὥραν προστιθεῖς, οὗ δ’ ἐργασίας, ἐνταῦθα τάχος, τῷ δὲ περιττῷ σαφήνειαν, χάριν δὲ οὗ σεμνότης, οὗ δὲ εὐρεσις, ἐνταῦθα διαχειρίζειν, οὗ δὲ τολμήματα, ἐνταῦθα ἀσφάλειαν, ἐφ’ ἅπασιν δὲ ῥαστώνην καὶ δρόμον, καὶ μοι παρεῖη περὶ τούτων ἄμεινον σοῦ καὶ τῶν σοὶ προσομοίων ἐπίστασθαι, σκοτοδινίᾳ δὴ πᾶς ἐνταῦθα ἀκροατὴς καὶ οὐκ ἔχει τίς γένηται, ἀλλ’ ὥσπερ ἐν παρατάξει κυκλοῦμενοι θορυβοῦνται, καὶ ὡς ἕκαστος ἔχει φύσεως ἢ

δυνάμεως οὕτως ἐπαινεί, ὁ μὲν τῆς λέξεως τὴν ἀκρίβειαν, ὁ δὲ τοῦ νοῦ τὴν λεπτότητα, ὁ δὲ ὡς ὥραία. ὁ δὲ ῥήτωρ ὑπὲρ αὐτῶν ῥήγνυται. τί φῆς; οὐχ ὁρᾷς τὸ ἀγώνισμα οὐδὲ ἀπὸ πολλοῦ, ἀλλ' εἰς ἑκάτερον, φησὶ, τῶν αὐλῶν ἐμοῦ χωρὶς αὐλοῦντος καὶ πάσαις ἅμα ταῖς ἀρμονίαις χρωμένου κάθησαι πρὸς ἐνός τινος τῶν δακτύλων κίνησιν βλέπων, ὥσπερ ἂν εἰ καὶ ἐν λύρᾳ ἢ κιθάρᾳ πάντων ὁμοῦ δεικνυμένων μιᾷς χορδῆς ἤχου δοκοίης ἀκούειν. διδάσκει σε ὁ ῥήτωρ, ἄλλου μὲν οὐδενὸς ἔνεκα, ἵχνος δέ τι θεῖον σώζων ἐν αὐτῷ καὶ προνοούμενος καὶ σοῦ καὶ ἐτέρων, μάλιστα δὲ αὐτῆς τῆς φύσεως τῶν λόγων, ὅπως αὐτῶν τὰ σπέρματα εἰς γνῶσιν ἐλθόντα σωθεῖν κατὰ τὸ δυνατόν. ταῦτ' ἐστίν, ὧ τάμὰ μὲν εἰδῶς, τὰ σαυτοῦ δ' ἀγνοῶν, ἃ κάμει πρῶν ἐκίνησε. σὺ δὲ τὸν νόμον μεταβάλλεις καὶ τὴν τάξιν ἐναλλάττεταις, ἦν ἡ φύσις κατέδειξεν οὐκ ἐν ἀνθρώποις μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἄλλοις ζώοις, αὕτη δ' ἐστὶν ἀκούειν τοῦ βελτίονος, καὶ νομίζεις τὸν αἰτὸν οἶόν τ' εἶναι τὸ ἴσον κινεῖσθαι τῷ κολοῖῳ, οὗ καὶ προσιόντος ἔτι πόρρωθεν δῆλη τοῖς ὁρᾷν καὶ ἀκούειν δυναμένοις ἢ ἀλκὴ σχίζοντος τὸν ἀέρα, ὥσπερ ὅταν ναῦται τῇ κώπῃ τὴν θάλατταν. ^[5]

394 δῆλος δὲ καὶ λέων ἐπιβρυχώμενος οἷα δράσει, μὴ ὅτι μασσῶν. σὺ δ' ἀπαιτεῖς ἵππου μὲν δρόμον, σχῆμα δὲ τῆς κεφαλῆς ὄνου, πράγματα οὐχὶ συμβαίνοντα· ἐκείνων δ' οὐκ ἤκουσαις Ἀμφὶ δὲ χαῖται ὤμοις αἴσσονται, ὁ δ' ἀγλαΐῃφι πεποιθὼς ῥίμφα ἐ γούνα φέρει μετὰ τ' ἤθεα καὶ νομὸν ἵππων. ὄνῳ δὲ ἀρκοῦν ἐστὶ γαύρωμα, ἀπαλλαγῆναι τοῦ φορτίου, ὃ τῆς ἐφ' ἡμέρᾳ χρείας ἔνεκα τῷ δεσπότη περιφέρει, πλείους τῶν βημάτων τὰς πληγὰς ἐκλέγων. ἀλλὰ γὰρ ὥχόμην ὥσπερ κατὰ ῥοῦν ὑπὸ τοῦ λόγου φερόμενος. ἐπάνειμι δὴ ἐπ' ἐκεῖνο, ὅτι ἀξιοῖς μεταβάλλειν τὸν τῆς φύσεως νόμον, ὃς κελεύει τὴν τῶν κρειττόνων ὑπερβολὴν ἀνέχεσθαι καὶ ζῆν πρὸς τὸ ἡγούμενον. αἰσχροὺς τῷ στρατηγῷ βλέπειν εἰς τοὺς στρατιώτας, καλὸν δὲ γε τοῖς στρατεύμασιν εἰς τοὺς στρατηγοὺς, ὥσπερ, οἶμαι, τοῖς χορευταῖς εἰς τὸν ἡγεμόνα, τοῖς ναύταις εἰς τὸν κυβερνήτην, τοῖς δήμοις εἰς τὸν ἄρχοντα, τοῖς ἀκροαταῖς εἰς τὸν ῥήτορα. εἰ μὲν οὖν ῥήτωρ τις ἡμῖν ἐξ ἀκροατοῦ μετεσκεύασαι, ὥρα σοι παραλαμβάνειν τὸν θρόνον, εἰ δὲ μικρὸς μικρὰ ἀπολαμβάνων περὶ ταῦτα διατρίβεις, ἐγὼ μὲν οὐδὲν εὖφημον ἐπενεγκεῖν ἔχω σοι, βούλομαι δ' ὃ μικρῷ πρόσθεν ἔφην διὰ πλείονων ἐξετάσαι τὸ τῆς αἰτίας, ἐπειδὴ γε καὶ σὺ συμφαιῆς ἂν τὰ πολλὰ ταύτη κρίνεσθαι. εἰ μὲν γὰρ ἐγὼ τούτου χάριν, ὅπως ἢ μειράκια ὑπαγοίμην, ἢ πατέρας τινὰς κακοδαίμονας ἐξαπατήσας ἐπάραιμι τελεῖν ἐμαυτῷ μισθοὺς, οὕτω ταῦτα σεμνῶς ἀνῆγον, καὶ μὴ μόνον εἰ πρῶν, ἀλλὰ καὶ ὅποτ' ἐν τῷ παντὶ χρόνῳ τοιοῦτου τινὸς ἡττηθεὶς ὅτιοῦν ἢ μικρὸν ἢ μεῖζον εἴρηκα ἢ πεποίηκα, ὃ τι βούλει χρῶ λαβὼν, οὐ παραιτοῦμαι· εἰ δ' ὡς ἡ τοῦ λόγου φύσις εἰργάζετο καὶ προήγετο, οὕτω διεκείμην, καὶ τῶν ἐμαυτοῦ λόγων ἡκροώμην ὡς ἀλλοτρίων, μᾶλλον δὲ ταύτη γε καὶ παντάπασιν ἡλαττούμην καὶ ἐπειχόμην, οὐχ οἷός τε ὦν βακχεύειν καὶ μετὰ ἀδείας τῆς ἡδονῆς ἀπολαύειν, ὥσπερ ἂν εἰ ἐτέρου τὸ βιβλίον ἦν, οὐδ' ἂν πηδῶν ἡσυχνόμην, τί τὴν ἐγκράτειάν μου θαυμάζειν ἀφείς αἰτιᾶ τὰ μηδὲν ἐμοὶ προσήκοντα; Ἐγὼ τοίνυν ὑπερβολὴν ἔτι ποιήσομαι· ἔστω ταῦτα πάντα ἄρρητα· ἐκεῖνο πρὸς θεῶν ἔχεις εἰπεῖν, ὡς ἄρα χρείας μὲν οὐδεμιᾶς ἔνεκα οὐδὲν ἔδρων, τὴν ἄλλως δὲ σοφιστοῦ νόμῳ καὶ χαυνότητι ταῦτα ἐκομψεύομην καὶ σχήματος ἔνεκα; οὐ πάντες ἐμοὶ συνίσασιν ὅσον τούτων χωρὶς εἰμί; οὐ πᾶν ἕτερον τὸ ἡμέτερον; οὐκ ἐπ' ἔσχατον μὲν ἀληθείας ἦκοντας τοὺς λόγους ἐκ τῶν δυνατῶν ὁρᾶτε, ἐπ' ἔσχατον δ' ἀληθείας πᾶσαν τὴν περὶ αὐτῶν βουλὴν ἅπαντες ὁρᾶτε; ποῖαν ἢ χειρῶν ἐγὼ κίνησιν, ἢ χειλῶν παραγωγὴν ἐξεπίτηδες περαιτέρω τοῦ μετρίου νενόμικα; ποῖον ἐσθῆτος σχῆμα λυπηρόν; ὥσπερ ἤδη τινὲς αὐτοὺς ἀπέκρυψαν τοῖς ἱματίοις, ἴσως μὲν τιμήσαντες τῆς ἀξίας αὐτοῖς· ἐγὼ δ' οὐ, καίτοι πλείονος σκέπης ἢ κατὰ τοὺς πολλοὺς δεόμενος, ὅμως τὸ πρόβλημα τοῦτο ἔφυγον. ^[15]

395 ἀλλὰ ἄλλο τι τοιοῦτον πώποτε ἐπλασάμην; ἀλλὰ ὀρχοῦμαι δίπτυχα, ὥσπερ ἕτεροί τινες; ἀλλὰ προσήκει μοί τι κακῶν ἀλλοτρίων; ἀλλ' εἰς τοσοῦτον ἤκει μοι σχολῆς; ἀλλ' ἔμοιγε ἱκανὸν, ἂν

περὶ αὐτοὺς τοὺς λόγους καὶ τἀναγκαῖα πραγματευόμενος οἷός τε ὦ διαγίγνεσθαι, μὴδὲν ἐπακτὸν κακὸν ἐμαυτῷ προστιθέμενος. οὐκοῦν ἀφθεις ὑπὸ τοῦ λόγου ταῦτ' ἔλεγον. ὥστ' εἰ ὅτι μάλιστα μὴ δεῖ μὲν παραληρεῖν, ὡς σὺ φῆς, ἐκ δὲ τῆς τοῦ λόγου ῥύμης καὶ τὸ τοιοῦτον ἐπέρχεται, τί τῆς ἀδυνάτου συμβουλῆς πλέον; ὥσπερ ἂν εἴ τινα ὑπὸ πνεύματος ἀρπασθέντα ἐν τῇ θαλάττῃ σὺ κελεύεις ἀτρεμεῖν καὶ μένειν, ἀπὸ τῆς ἀκτῆς λέγων, ὀρᾷς, ἐγὼ κάθημαι σιωπῇ. καὶ μοι δοκεῖς κατὰ τὴν παροιμίαν τὸν ὑπὸ τῆς ἐχίδνης δηχθέντα αἰτιαῖσθαι, μὴδεπώποτ' αὐτὸς δηχθεῖς. ταῦτα δ' ἂν σου Φιλοκτήτης ὁ τοῦ Ποιάντος οὐκ ἠνείχετο ἀκούων. ἀλλὰ γὰρ ἴσως ὥφθης με τούτων ἓνα τῶν σοφιστῶν εἶναι, οὓς οἱ προσαγωγεῖς νουθετοῦσι καλῶς ποιοῦντες. ἔγωγ' οὖν ἤδη ποτὲ εἶδον σοφιστὴν μεταξὺ λέγοντα ὑπὸ προσαγωγέως ἐξαγόμενον οὕτως ὡς ὃ τε προσαγωγεὺς ἀμείνων ὥετο εἶναι γνῶναι καὶ ἅττα ἐκείνῳ ῥητέον καὶ εἰς ὅσον καὶ αὐτὸς δὴ ἐκεῖνος συνεχώρει, ἀλλὰ μὴ πάντα ἐν ταύτῳ φύρειν, ἵνα μὴ καὶ γέλωτα ὀφλήσῃ. ^[35]

396 ἡμεῖς τοι καὶ εἰς τὸ σῶμα πληγέντες οὐκ ἐπ' ἀγεννεῖς ἱκετείας ἱατρῶν ἀφικόμεθα, ἀλλὰ καίτοι σὺν θεοῖς εἰπεῖν τοὺς ἀρίστους τῶν ἱατρῶν φίλους κεκτημένοι κατεφύγομεν εἰς Ἀσκληπιοῦ, νομίσαντες εἴτε δέοι σώζεσθαι, δι' ἐκείνου κάλλιον εἶναι, εἴτε μὴ ἐγχωροῖ, καιρὸν εἶναι τεθνάναι. ἔχοιεν δ' ἂν καὶ οἱ συμφοιτηταὶ φράζειν περὶ τῆς φύσεως τῆς ἐμῆς. ἐγὼ γάρ τοι καὶ παῖς ὢν, εἴ τι ἤρετο διδάσκαλος ὢν ἠπιστάμην, εἴ ἕτερος ἔφθῃ ὑπολαβὼν, οὐκ ἂν ἔτι ἐφθεγξάμην, ἵνα δὴ μὴ τὰ ἐτέρου δοκοῖν λέγειν. παραπλήσια δὲ καὶ τὰ νῦν ἐν Ἀσκληπιοῦ. εἰρήσεται γὰρ καὶ πρὸς ὑμᾶς τά γε ἀληθῆ, χεῖρω δὲ καὶ βελτίῳ νομίζειν ἔξεστιν ὡς ἂν ἐκάστω δοκῇ. οὕτω γὰρ αὖ καὶ πρὸς τοὺς ἐκεῖ συμφοιτηταὺς καὶ εἶχον καὶ ἔχω, ὥστε ὅστις μὲν μὴ ὑπανίσταται, οὐκ ἄχθομαι αὐτῷ, ὑπανισταμένῳ δὲ αἰσχυνοίμην ἂν μὴ παρὲς τὴν χώραν. σὺ δ' εἰ μὲν ὡς ἄρξων ἐνταῦθα ἀφικνεῖ, πείσον τούτους ὡς σοὶ προσήκει πρὸ ἡμῶν, εἰ δὲ παρής ἐτέρῳ τὴν ἡγεμονίαν, ἀναμνήσθητι τῶν Ὀμήρου Τέττα, σιωπῇ ἥσο, ἐμῷ δ' ἐπιτείθεο μῦθον· καὶ Ὡδ' ἔστω, Τρῶες μεγαλήτορες, ὡς ἀγορεύω καὶ Πάτροκλος δέ οἱ οἶος ἐναντίος ἦστο σιωπῇ, στρατήγῃ δὲ μὴ παρὰ τὸν στρατηγόν. αἰσχρὸν γὰρ ἀμφοτέροις, καὶ σοὶ καὶ τῷ στρατηγῷ. Μικρὰ δὲ προσθεῖς ἀπαλλάξομαι. καὶ ταῦτα ἐξεπίτηδες ἀπέτεινα, οὐχ ὡς οὐ καὶ ἐν τούτων ὀτιοῦν ἱκανὸν ὄν, ἀλλ' ἵν' εἰδῆς διὰ πόσων ἀμαθῆς εἴ τῶν ἐλέγχων καὶ ὅσων ἀθέατος καὶ ἀνήκοος δεῦρο εἰσῆλθες ὥσπερ τις βέβηλος παντάπασιν. εἴτα μύστης ὢν τὸν ἱεροφάντην ἐξετάξεις; καὶ ὁ μὲν ἀρτιτελὴς μύστης ἀτιμότερος τοῦ πάλαι μύστου, ὁ δὲ νῦν πρῶτον εἰς μύστας τελῶν κρίνεις τὸν μυσταγωγόν; ἀρχαῖον δέ μοι δοκεῖς περὶ Μῶμου καὶ Ἀφροδίτης λόγον ἀνανεοῦσθαι. ^[35]

397 φασὶ γὰρ ὡς ἡ μὲν καθῆστο κεκοσμημένη, ὁ δὲ Μῶμος διερρήγνυτο, οὐκ ἔχων ὃ τι αἰτιάσεται· τελευτῶν δὲ αὐτῆς μὲν ἀπείχετο, τὴν δὲ βλαύτην ἔσκωψεν αὐτῆς. ὥστε ἄμφω συμβῆναι, μήτε δὴ τὴν Ἀφροδίτην ἀκοῦσαι κακῶς μήτε τὸν Μῶμον εἰπεῖν εὖ. καὶ σὺ τὴν σκηνὴν θαυμάζων τὰ παρασκήνια ἠτιάσω καὶ τοὺς λόγους ἀφεις ἐτήρεις τὰ παραφθέγματα. οὕτω πόρρω τοῦ νόμου βαίνεις. ἵνα τοίνυν εἰδῆς ὅτι καὶ Σόλων ὁ τῶν νομοθετῶν ἐνδοξότατος παραφθέγγεται, ἄκουε καὶ τούτου. καίτοι τοσοῦτόν γε ἐμὲ τόλμῃ καὶ αὐθαδεῖα παρελήλυθε, ταῦτα γὰρ αὐτῷ τὰ ὀνόματα ἐκ τῆς σῆς αἰτίας ἀρμόττει, ὥστ' ἐγὼ μὲν ἔξω τοῦ βιβλίου παρελήρησα, καὶ ταῦτα ἐξαχθεῖς ὑπὸ τοῦ λόγου, ὁ δὲ δὴ Σόλων καὶ βιβλίον ἐξεπίτηδες πεποίηκεν, ὥσπερ ἡμεῖς εἰς τὴν Ἀθηνᾶν, οὕτως ἐκεῖνος εἰς αὐτὸν καὶ τὴν ἑαυτοῦ πολιτείαν, ἐν ᾧ ἄλλα τε δὴ λέγει καὶ ταῦτα Ἄ μὲν ἄελπτα σὺν θεοῖσιν ἦνυσ', ἄλλα δ' οὐ μάτην ἔρδον. ὀρᾷς ὡς αὐθαδῶς καὶ οὐ τῆς σῆς συμβουλῆς; καὶ ταῦτα μὲν ἐστὶν ἐν τετραμέτροις· ἐν δὲ τοῖς ἰάμβοις Συμμαρτυροίη ταῦτ' ἂν ἐν δίκη χρόνου μήτηρ μεγίστη δαιμόνων Ὀλυμπίων ἄριστα, Γῇ μέλαινα, τῆς ἐγὼ ποτε ὄρους ἀνεῖλον πολλαχῇ πεπηγότας, πρόσθεν δὲ δουλεύουσα, νῦν ἐλευθέρα. πολλοὺς δ' Ἀθήνας πατρίδ' εἰς θεόκτιτον ἀνήγαγον πραθέντας ἄλλον ἐκδίκως, ἄλλον δικαίως, τοὺς δ' ἀναγκαίης ὑπο χρησμὸν λέγοντας γλῶσσαν οὐκέτ' Ἀττικὴν ἰέντας, ὡς ἂν πολλαχῇ πλανωμένους, τοὺς δ'

ἐνθάδ' αὐτοῦ δουλίην ἀεικέα ἔχοντας ἡδὲ δεσπότας τρομευμένους ἐλευθέρους ἔθηκα. ταῦτα μὲν κράτει ὁμοῦ βίαν τε καὶ δίκην συναρμόσας ἔρεξα, καὶ διήλθον ὡς ὑπεσχόμην. θεσμούς δ' ὁμοίους τῷ κακῷ τε κάγαθῷ εὐθεῖαν εἰς ἕκαστον ἀρμόσας δίκην ἔγραψα. κέντρον δ' ἄλλος ὡς ἐγὼ λαβὼν κακοφραδῆς τε καὶ φιλοκτῆμων ἀνὴρ οὐκ ἂν κατέσχε θυμόν. τίθει δὴ καὶ ὑπὲρ ἡμῶν λέγειν τὸν Σόλωνα, ἄλλος δ' ἂν τοῦτο τὸ κέντρον εἰς τοὺς λόγους εἰσενεγκάμενος οὐκ ἂν τοσοῦτον σωφροσύνης εἰσηνέγκατο. [40]

398 ἐξελέγξεις δέ με ἡνίκ' ἂν αὐτὸς κτησάμενος τὴν αὐτὴν δύναμιν τῶν λόγων, οἶμαι δ' οὐ ῥᾶστόν σοι, εἴτα μετριώτερον ἐπὶ σαυτῷ φρονῶν ὀφθῆς. ἂν δ' αὐτὸς προσαιτῶν καὶ τῆς ἐφημέρου τροφῆς ἀπορῶν καὶ βλέπων εἰς δύο καὶ τρεῖς ὀβολοὺς ἔγκλημα ποιῇ τῷ βασιλεῖ τῷ γράφοντι, μὴδὲ χρυσοῦ καὶ ἀργύρου δαπάνη κεκωλύσθω, φάσκων ὑπερηφανίαν εἶναι ταῦτα καὶ λόγων κόμπον, ὁμοίως ἀργυρίου καὶ φρενῶν ἀπορῶν ἔσει. εἴτα τί φησὶν ὁ Σόλων; εἰ γὰρ ἠθέλον ἂ τοῖς ἐναντίοις ἥνδανεν τότε, αὐθις δ' ἂ τοῖς ἀτέροις δρᾶσαι, διὰ πολλῶν ἂν ἀνδρῶν ἡδ' ἐχειρώθη πόλις. τῶν οὐνεκ' ἀρχὴν πάντοθεν κυκεύμενος ὡς ἐν κυσὶν πολλαῖς ἐστράφην λύκος. ὁρᾷς ὅτι καὶ Σόλων καλλωπίζεται καὶ σοῦ μείζον ἐφ' αὐτῷ φρονεῖ. ἡγεῖτο γὰρ, οἶμαι, τὰ εἰς αὐτὸν αὐτῷ ταῦτα ἐγκώμια πεποιημένα λυσιτελεῖν τοῖς ἄλλοις γίνεσθαι παραδείγματα. διὰ ταῦτα ὁ εἴσω τὴν χεῖρα ἔχων τὸ φθέγμα ἐπαίρεται καὶ τὰ αὐτοῦ κοσμεῖ δικαίως. τὴν μὲν γὰρ χεῖρα, οἶμαι, εἴσω ἔχειν ἡξίου, τὴν κεφαλὴν δ' οὐ κάτω. φέρε δὴ σε καὶ δι' ἐτέρου τῶν ὀνομαστοτάτων παραμυθήσομαι, ἐπειδὴ δειλότερος εἶ τοῦ δέοντος, ἵνα μὴ λέγω θρασύτερος. ἔστι δ' ὑπερβολὴ τῶν τοῦ Σόλωνος ἂ οὗτος εἶρηκε. σκόπει γάρ· „Τὸν δὲ ὑπερουράνιον τόπον οὔτε τις ὕμνησέ πω τῶν τῇδε ποιητῆς οὔτε ὕμνήσει κατ' ἀξίαν· ἔχει δὲ ὧδε.“ εἶδες ὡς ἐξεφύσησεν ἅπαντας τοὺς βασκάνους, γράψας ἐλευθέρως περὶ τῆς ἑαυτοῦ φύσεως καὶ ὡς εἰκὸς ἦν τὸν βεβαιοῦντα τὸν ἐν χειρὶ λόγον, ὡς ἄρα ἡ τῶν κρειττόνων ἐπίπνοια ὑπερφρονεῖν ποιεῖ τῶν πολλῶν. ἢ τοῖς ἐκ τῶν τριόδων παραπλησίως ἔχειν δοκεῖ σοι ταῦτα; διαπερανάμενος τοίνυν τὸν λόγον τὸν περὶ τοῦ ἔρωτος ποῖαν εὐφημίαν ὕστερον περὶ αὐτοῦ παραλέλοιπεν, ἢ τί τῶν καλλίστων οὐκ εἶρηκε; πρῶτον μὲν ὡς ὀρθῶς ἐζήτησε τάληθές, τῷ τὰ μὲν συναγαγεῖν, τὰ δὲ τέμνειν πρὸς λόγον εἰδέναι· ἔπειθ' ὡς ἐν τάξει τὸν λόγον διέθετο· μέγιστον δὲ πάντων ἐπὶ τῇ μεγαλοπρεπείᾳ φρονεῖ, ὥστε καὶ ἄντικρυς τοῦ ἀντιπάλου καθαπτόμενος εἶρηκεν, εἰ μὴ ἄρα οὕτω σφόδρα παῖς εἶ ὥστε νομίζειν Φαίδρου τὰ ῥήματα εἶναι καὶ οὐ τὸν Πλάτωνα ὡς τὸν Φαῖδρον λέγειν „Τὸν λόγον δέ σου πάλαι θαυμάσας ἔχω, ὅσω καλλίω τοῦ προτέρου ἀπειργάσω, ὥστε ὀκνῶ μὴ μοι ὁ Λυσίας ταπεινὸς φανῇ, ἐὰν ἄρα θελήσῃ πρὸς αὐτὸν ἄλλον ἀντιπαρατεῖναι.“

[5]

399 “ ἐκεῖνα δ' αὖ τί φήσεις; φεῦ ὅσω τεχνικωτέρας λέγεις νύμφας τὰς Ἀχελώου καὶ Πᾶνα τὸν Ἑρμοῦ Λυσίου τοῦ Κεφάλου πρὸς λόγους εἶναι. ταῦτα οὐ μετὰ πάντων ἐγκωμίων εἰς αὐτὸν εἰρησθαί σοι δοκεῖ τῷ ἀνδρὶ, εἴπερ γε μὴ τὰ Μίδου ὧτα ἔχεις, οὗ τὸ ἐπίγραμμα ἐκεῖνος ἐπέσκωπτε προσεικάζων τῷ τοῦ ἐταίρου λόγῳ, καὶ κατὰ πάσας γέ που τὰς ἀρετάς; ἀναγκαίως ταῦτα διεξέρχεται περὶ αὐτοῦ. φρονίμου μὲν γὰρ, οἶμαι, καὶ σώφρονος γινῶναι τὴν ἀξίαν, δικαίου δὲ τὰ πρέποντα καὶ αὐτῷ καὶ ἐτέροις ἀποδοῦναι, ἀνδρείου δὲ μὴ φοβηθῆναι τάληθές εἰπεῖν. ὁ δ' αὖ νεμεσῶν ἅπασι τοῖς ἐναντίοις τούτων εἰκότως ἐνέχεται, ἕως ἂν μὴ δείξῃ ὡς ἀλλότριοι τοῦ λέγοντος οἱ λόγοι καὶ μείζω δόξαν τῆς ἀληθείας ἐφέλκονται. Ἄλλα τοίνυν μυρί' ἔχων εἰπεῖν παραλείπω. ἀλλ' ἐπειδὴ Σόλωνος ἐμνήσθην καὶ ὧν ἐκεῖνος διαλέγεται περὶ τῆς αὐτοῦ πολιτείας, φέρε σκόπει τί αὖ καὶ οὗτος ἐν αὐτοῖς τοῖς νόμοις οὕς ἐτίθει λέγει; ταῦτα δὲ νομοθέτῃ προσήκει μᾶλλον εἰδέναι ἢ ποιηταῖς ξύμπασιν. οὐκοῦν ἄντικρυς δοκεῖ σοι συμπάντων τῶν ποιητῶν πρῶτον καὶ σοφώτατον ἀνακηρύττειν ἑαυτόν; μετ' ἰσχυρᾶς γέ που τῆς ἀνάγκης οὕτω τοῦτο συμβαίνει. ὅταν γὰρ αὐτὸς μὲν ὁ φάσκων εἶναι νομοθέτης ᾖ, αὐτὸς δὲ ὁ φάσκων δεῖν τοὺς ποιητὰς παραχωρεῖν τῷ νομοθέτῃ καὶ ταῦτα σύμπαντας, πῶς οὐκ εἰς τοῦθ' ”

ὃ προεῖπον τελευτᾷ; ἄρ' οὖν ἐνεθυμήθης διὰ πάντων τούτων πόσον τὸ μεταξὺ σοῦ τε κάκεινου πρὸς ταῦτα; ἢ πάντων οὖν κατηγορεῖ τῶν ἀρίστων ἐν τοῖς Ἑλλήσιν, ἢ καὶ ἡμῖν πρῶτος εἶναι τοῦ λοιποῦ, ὥς τὰ μὲν ὑπὲρ ἐμοῦ δεδιώς, τὰ δ' ὑπὲρ σαυτοῦ μὴ σκοπῶν, καὶ αὐτὸς μὲν κατ' εὖνοιαν ἀξίων παρρησιάζεσθαι πρὸς ἐμὲ, ἐμὲ δ' οὐκ ἔων πρὸς τούτους παρρησιάζεσθαι κατ' εὖνοιαν, καὶ σαυτῷ μὲν ἐκ δειλίας παρρησίαν ποριζόμενος, ἐμοῦ δ' οὐκ ἀξίων τὴν ὀρθὴν καὶ δικαίαν ἐκ φρονήματος εἶναι. ^[35]

400 ἔτι τοίνυν ἐνὸς ἢ δευτέρου τῶν στρατηγῶν μνησθῆναι βούλομαι. οἶμαι γὰρ οὐ φαυλοτέραν ὠφέλειαν ἐπενεγκεῖν τῇ Θηβαίων πόλει τὴν Ἐπαμεινώνδου τότε ἐκείνου φύσιν ἢ σὲ τοῖς σαυτοῦ παρεσχῆσθαι φήσεις. τούτου μὲν γὰρ χωρὶς τῆς ἀπολογίας ἥς ἀρτίως ἐμνήσθην καὶ ἕτερον ἐστὶν ἐπίγραμμα κατηγοροῦν τὸ ἦθος ἐν Πελοποννήσῳ, ὃ πρὸς θεῶν εἴ τις ἀπαλείψειεν, ἄρ' οὐκ ἂν ἀχθεσθεῖς; ἐγὼ μὲν καὶ σφόδρα ἂν, οἶμαι δὲ καὶ ἕτεροι τῶν κατ' ἐμὲ, ἀλλ' οὐ τῶν κατὰ σὲ ἴσως. τί δὴ τοῦτο ἐστὶ τὸ ἐπίγραμμα ὃ πάντες ἄδουσιν; Ἡμετέραις βουλαῖς Σπάρτη μὲν ἐκείρατο δόξαν, Μεσσήνη δ' ἱερὰ τέκνα χρόνῳ δέχεται. ἐπανόρθωσον οὖν, εἰ βούλει, καὶ τοῦτο τοῖς σαυτοῦ λόγοις, ὅτι ταυτὶ συνίσασιν ἅπαντες, σὲ δ' οὐ χρὴ γρύζειν. ἄδουσι δὲ καὶ Χαβρίου τὴν ῥῆμα, δοκεῖν ἐμοὶ μετὰ τὴν ἐν Νάξῳ ναυμαχίαν εἰπόντος· εἰ δ' ἄρα καὶ πρὸ τῆς ναυμαχίας, οὐ χεῖρον. ἦνίττετο δ' ἀνὴρ εἰς αὐτόν, ἔφη γὰρ φοβερώτερον εἶναι ἐλάφῳ στρατεύμα λεόντος ἡγουμένου ἢ λεόντων ἐλάφου. οὕτω δὴ σοὶ διὰ πάντων ἐπιδέδεικται καὶ ποιητῶν καὶ ῥητόρων καὶ στρατηγῶν καὶ ὧν τι ὄφελος ἐν Ἑλλήσιν ἀναγκαῖόν τι κτῆμα καὶ ὥσπερ ἔμφυτον ἢ μεγαλοφροσύνη τοῖς κρείττοσι, καὶ ὁ τοῦ Δημοσθένους λόγος εὖ ἔχων, ὅποι' ἄττα γὰρ ἂν τὰ ἐπιτηδεύματα τῶν ἀνθρώπων ἦ, τοιοῦτον ἀνάγκη καὶ τὸ φρόνημα ἔχειν. καίτοι θαυμαστὸν ἐν μὲν τοῖς ἄλλοις κατ' ἀξίαν τῶν ὑπαρχόντων ἐγγίγνεσθαι τὸ φρόνημα, ἐν δὲ τοῖς περὶ αὐτὴν τὴν γνώμην καὶ τοὺς λόγους μὴ πολὺ μᾶλλον οὕτω τοῦτ' ἔχειν. οὐ γὰρ ἄλλο γε οὐδὲν ἢ καθάπερ πηγὴ καὶ ὀρητήριον τοῖς λόγοις τὸ φρόνημά ἐστιν, ὅτῳ περὶ τούτων σχολὴ λογίζεσθαι. δοκεῖ δέ μοι καὶ ὅλως παντὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ σύμβολον καὶ ὥσπερ εἰκὼν εἶναι τὸ τοιοῦτον εἶδος τῆς γνώμης. τέχνας μὲν γὰρ καὶ λογισμοὺς τοὺς κατὰ χεῖρα καὶ ὅσα τοιαῦτα κἂν παρὰ τοῖς βαρβάροις πιστεύοι τις ἐγγίγνεσθαι μὴ χεῖρω, ἢ δὲ τῆς ψυχῆς ῥώμῃ καὶ τὸ φρονεῖν μετ' ἐλευθερίας ἀνεπαχθοῦς ἀρχαῖον ἄρ' ἦν καὶ ἴδιον τῶν Ἑλλήνων ἀγαθόν. ^[35]

401 θαυμάζω δ' ὅπως εὖ πεφυκὼς πρὸς τὸ παιδαγωγεῖν οὐχ ὀρᾷς τούτους τοὺς ἀργυρίῳ τὸν ἔπαινον ὠνούμενους οὐ μόνον ἐν ταῖς ἐπιδείξεσιν, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς θεάτροις. καίτοι οὗτοι τί σοὶ δοκοῦσιν ἕτερον ποιεῖν ἢ αὐτοὶ σφᾶς αὐτοὺς ἐπαινεῖν; καὶ ταῦτα ἂ μὴ χρὴ γε καὶ ὃν ἥκιστα ἔδει τρόπον, καὶ πρόσεστι τὸ τὰ ὄντα ἐλάττω ποιεῖν, ἐπιθήκη τις τῆς ἀνοίας. ἐγὼ δὲ τούτων εἰ μὴ τῷ ἄλλῳ, ἀλλὰ τούτῳ γε, ὡς ἔοικεν, εἰμὶ κομψότερος· προῖκα γὰρ ἐμαυτὸν ἐπαινεῖν ἀξιῶ, καὶ ταῦθ' ἂ σύνοιδα· ὡς δ' οὐ πολλάκις αὐτὸ δρῶ, συνίσασιν οὗτοί μοι. ὥστ' οὐκ ἀναισθησίας μᾶλλον ἢ καὶ σοφίας τινὸς ἐκφέρω δεῖγμα. ὅτι δ' οὐ ψεύδομαι, τοῦτο καὶ σοὶ συνδοκεῖ. ἐν δὲ τί σε λοιπὸν ἐρήσομαι. πρὸς θεῶν εἴ σοι περὶ παίδων εὐχομένῳ τῶν θεῶν εἴποι τις ὡς ἔσσονται μὲν, ἔσσονται δὲ τούτῳ παραπλήσιοι καὶ τὸ φρόνημα καὶ τοὺς λόγους, ἐμὲ δὲ λέγων, οὐκ ἂν δέξαιο; οἶμαι μὲν κἂν ἐπιδράμοις. εἴθ' ὧν αὐτὸς, εἰ τύχοις, εὐχῆς ἂν ἐφίχθαι δόξαις, ταῦθ' ἡμῖν ὀνειδίζεις; καὶ ὧν χάριν ἂν τοῖς θεοῖς ἔχοις, ταῦθ' ἡμῖν ἐμέμψω; καὶ οὐδὲ τὴν Περσικὴν τε καὶ Λακωνικὴν τάξιν τῆς δίκης ἐτίμησας, οὐδὲ ἔδωκας τὰ ὀλίγα τοῖς πολλοῖς καὶ τὰ ἐλάττω τοῖς μετρίοις; εἰ μὲν οὖν σοὶ μετρίως ἀπελογησάμεθα· εἰ δὲ μὴ, σκόπει ὃ τι χρήσει σαυτῷ. παιδαγωγήσεις δὲ ἡμᾶς οὔτ' αὐτὸς οὔτε ἕτερος οὐδὲ εἷς· ἱκανὸς γὰρ ὁ προστάτης. ^[20]